№ 109 (1922)

Чацвер, 17 чэрвеня 2004 г.

Выдаецца з ліпеня 1995 г. на беларускай і рускай мовах

Перыядычнасць — 5 разоў у тыдзень

Выдавец: УП «Народная воля»

Кошт свабодны.

На прастор, на шырокі разлог
Выхадзі, мой народ, грамадою...

Якуб КОЛАС

Народная Воля

E-mail: nv@promedia.by
http://nv.promedia.by

Надвор'е

У Мінску сёння ўдзень чакаецца — +14...+16, уначы — +7...+9, на працягу сутак — без ападкаў; у Брэсце ўдзень — +15...+17, сонечна, уначы — +8...+10, без ападкаў; у Гродне ўдзень — +14...+16, дождж, уначы — +7...+9, без ападкаў; у Віцебску ўдзень — +11...+13, уначы — +7...+9, на працягу сутак — без ападкаў; у Гомелі ўдзень — +10...+12, дождж, уначы — +9...+11, без ападкаў; у Магілёве ўдзень — +11...+13, дождж, уначы — +7...+9, без ападкаў.

www.meteo.by

ПУЛЬС

Да галадаючых далучыліся пяцёра віцяблян

Да галадаючых у Мінску дэпутатаў групы "Рэспубліка" далучыліся пяцёра актывістаў віцебскага гарадскога аддзялення Аб'яднанай грамадзянскай партыі. Аб гэтым БелаПАН паведаміла адна з удзельніц галадоўкі Іна Сяткоўская.

Паводле яе слоў, рашэнне аб галадоўцы было прынята 14 чэрвеня. Галадаючыя — **Іна СЯТКОЎСКАЯ, Эла КАНАВАЛАВА, Таццяна ЗАЙКОВА, Лідзія ФРАНЦАВА і Фёдар БАКУНОЎ** — знаходзяцца на адной з прыватных кватэр Віцебска. *"Мы падтрымліваем дэпутатаў і вылучаем тыя ж патрабаванні: "Не — трэцяму тэрміну!", "За справядлівыя выбары!" "Свабоду Марынічу!"* — сказала І.Сяткоўская.

Генадзь ШАРЫПКІН.

Дэпутаты бундэстага падтрымалі галадоўшчыкаў

Прадстаўнікі фракцыі сацыял-дэмакратаў пры нямецкім бундэстагу распаўсюдзілі заяву ў сувязі з галадоўкай беларускіх дэпутатаў групы "Рэспубліка" Валерыя Фралова, Уладзіміра Парфяновіча, Сяргея Скрабца і тых, хто да іх далучыўся.

Дэпутаты бундэстага заклікаюць іншых нямецкіх палітыкаў падтрымаць сваіх калег у Беларусі, якія супрацьстаяць аўтарытарнаму рэжыму і выступаюць за развіццё дэмакратыі ў краіне. Нямецкія парламентарыі спадзяюцца на мірнае заканчэнне галадоўкі.

Юрый ПАЦЁМКІН.

Затрымалі і адпусцілі

Двое актывістаў незарэгістраванага маладзёжнага руху "Зубр" **Аляксей Шыдлоўскі** і **Аляксандр Атрошчанкаў** былі затрыманы 15 чэрвеня на Камароўскім рынку ў Мінску супрацоўнікамі праваахоўных органаў.

Маладыя людзі распаўсюджвалі ўлёткі з інфармацыяй пра галадоўку дэпутатаў парламента Валерыя Фралова, Уладзіміра Парфяновіча і Сяргея Скрабца. У супрацоўнікаў міліцыі ўзніклі сумненні ў законнасці вырабу друкаванай прадукцыі. У выніку каля ста ўлётак былі канфіскаваны. Актывістаў руху адпусцілі пасля пісьмовых тлумачэнняў.

Андрэй АЛЕКСАНДРОВІЧ.

Саюз беларускіх пісьменнікаў запрашае

18 чэрвеня а 18-й гадзіне ў вялікую залу Дома літаратара (Мінск, вул.Фрунзе, 5) на юбілейную вечарыну, прысвечаную **80-годдзю з Дня нараджэння Васіля БЫКАВА.**

У праграме — прэзентацыя новай кнігі Васіля Быкава **"Парадоксы жыцьця"**, выступы пісьменнікаў Беларусі і замежных краін, а таксама прадстаўнікоў грамадскіх аб'яднанняў. Уваход вольны.

SOS!

Генадзь БУРАЎКІН:

«Хай нехта ў трубы ўлады дзьме — Вы ў іх не дулі і не дуеце... Каб голаду народ не меў, Вы самі сёння галадуеце»

Галадоўка: пятнаццаты дзень

Каля трохсот неабыякавых грамадзян без уліку журналістаў, некаторых лідэраў палітычных партый і грамадскіх арганізацый, прыйшлі ў аўторак, 15 чэрвеня, да жылога будынка на Казарменным завулку ў Мінску, дзе ладзяць свой, як кажуць англічане, "хангер-страйк" тры дэпутаты Палаты прадстаўнікоў — Валерый Фралоў, Сяргей Скрабец, Уладзімір Парфяновіч, а таксама сем іншых удзельнікаў: Марына Багдановіч, Генадзь Ананьеў, Уладзімір Чырвоненка, Юрый Істомін, Уладзімір Радзівончык, Віктар Івашкевіч, Уладзімір Цыбульскі. Людзі прыйшлі, каб выказаць галадоўшчыкам шчырыя словы сваёй падтрымкі і салідарнасці. Калі перад выбаршчыкамі выступалі Валерый Фралоў і Сяргей Скрабец, на вачах некаторых я бачыў слёзы...

Нагадаем, дэпутаты патрабуюць ад сваіх калег-"палатнікаў" разглядзець папраўкі ў Выбарчы кодэкс, вызваліць з-за кратаў Міхаіла Марыніча і не дапусціць трэцяга тэрміну прэзідэнцтва Лукашэнкі.

Цяжка дыхаючы і старанна вымаўляючы кожнае слова, **Валерый Фралоў** падзякаваў *"усім, хто яго і яго сяброў падтрымлівае і аказвае дзейную дапамогу ў акцыі пратэсту"*, а таксама адзначыў, што *"галадоўка дазволіла на вельмі многае паглядзець крыху пад іншым вуглом — у тым ліку на сваіх паплечнікаў і на сяброў"*.

"Восень будзе вельмі гарачай, — лічыць В.Фралоў. — *Менавіта гэтай восенню павінна кардынальна змяніцца сітуацыя ў Беларусі, а мы зажывем у той краіне, якой будзем ганарыцца".*

Дырэктар зачыненага Дзяржаўнага гуманітарнага ліцэя імя Я.Коласа **Уладзімір Колас** паведаміў прысутным, што генералу Фралову *"зроблена кардыяграма, у яго выяўлены перадінфарктны стан, але адмоўнай дынамікі няма"*, а таксама дадаў, што *"галадоўшчыкі ўвайшлі ў такую стадыю, калі ў любы момант можа здарыцца самае горшае". "Цяжка чакаць ад тых, да каго скіраваны патрабаванні галадоўшчыкаў — абсалютна законныя і абсалютна слушныя, што гэтыя патрабаванні будуць выкананы,* — сказаў У.Колас, — *таму я заклікаю галадаючых спыніць галадоўку — іх жыццё надта дарагое, каб ахвяраваць ім з-за тых, хто таго не варты".*

Ад імя Рады інтэлігенцыі Уладзімір Колас прапанаваў дэпутатам Валерыю Фралову, Сяргею Скрабцу і Уладзіміру Парфяновічу стварыць і ўзначаліць НАРОДНЫ РУХ ЗА СПРАВЯДЛІВЫЯ ВЫБАРЫ, які мусіць *"аб'яднаць усе дэмакратычныя партыі, грамадскія арганізацыі, а таксама ўсіх грамадзян Беларусі, якія пажадаюць выканаць свой грамадзянскі абавязак і зрабіць усё магчымае, каб не дапусціць фальсіфікацый і перашкодаў свабоднаму і сумленнаму волевыяўленню народа".*

Лаканічна, але вельмі хвалюючы выступіў дэпутат **Сяргей Скрабец.** Узгадаўшы нядаўнія рэпрэсіі ўлад супраць моладзі, а таксама тэрмін зняволення, які атрымала за свае акцыі Аксана Новікава, ён сказаў: *"Пакуль рэжым будзе змагацца з дзецьмі і жанчынамі, мы будзем змагацца з гэтым рэжымам. Тое, што ў нас забіраюць за кусок хлеба свабоду, мы гэтага не дазволім. Мы хочам вярнуць нашай краіне каштоўнасці свабоднай дэмакратыі, якая кіруе ва ўсім свеце".*

Новым вершам, спецыяльна прысвечаным мужным галадоўшчыкам, парадаваў прысутных паэт **Генадзь Бураўкін:**

Хай нехта ў трубы ўлады дзьме —
Вы ў іх не дулі і не дуеце...
Каб голаду народ не меў,
Вы самі сёння галадуеце.

Не па наіўнасці сваёй,
Спрачаючыся з недарэкамі,
Быць хочаце адной сям'ёй —
Ну нехта ж вас пачуе некалі!

І быць не можа,
Каб ані
У нас барацьбіты не меліся.
Дзяржаўнай злосці і хлусні,
Здаецца, ўдосталь мы наеліся...

Так хочацца,
Каб родны кут
Рвануўся ўрэшце з недалужнасці
Пасля ўсіх крыўдаў і пакут
І пасля вашай мудрай мужнасці!

Лідэр прадпрымальнікаў **Анатоль Шумчанка** прэзентаваў галадаючым прыгожыя фіялетавыя хрызантэмы: *"У Грузіі была рэвалюцыя роз, а у нас няхай квітнеюць хрызантэмы!"* Фельчар **Аляксандр Валчанін,** які назірае галадоўшчыкаў, прывёз с сабой з Жодзіна каля пятнаццаці чалавек, ды і наогул прыехаў пасля сутачнага дзяжурства (ён працуе на "хуткай дапамозе". — **А.С.**). "Не мог не прыехаць, душа просіць", — кажа Аляксандр. **Генадзь Грушавы** прэзентаваў удзельнікам акцыі ікону, спецыяльна прывезеную з радзімы праваслаўя — Грэцыі. Тэкст па-грэчаскі на адвароце іконы *"Бог не выдасць, свіння не з'есць"* мусіць дапамагчы маральнаму духу ўдзельнікаў акцыі.

Ледзь не выкінулі з пляцоўкі перад домам, дзе праходзіла сустрэча з выбаршчыкамі, здымачную групу Беларускага тэлебачання. Пасля папроку ў адрас тэлевізіёншчыкаў з боку прэс-сакратара Фралова **Уладзіміра Дзюбы** наконт таго, што бэтэшнікі наўмысна выключаюць камеру падчас станоўчых, эмацыянальных момантаў — уручэнне кветак, чытанне Генадзем Бураўкіным верша і г.д., народ

Нягледзячы на дождж, яны прыйшлі падтрымаць змагароў...

падверг прадстаўнікоў так званага нацыянальнага тэлеканала гучнай абструкцыі: выкрыкі "БТ — ганьба!" можна было чуць на працягу хвілін сямі.

Калі сустрэча з галадаючымі дэпутатамі мякка перайшла ў жывыя гутаркі "па інтарэсах", журналісты "Народнай волі" звярнуліся да некаторых грамадзян. І вось якія пачулі каментарыі:

Наталля КАЧАНОЎСКАЯ, выкладчык англійскай мовы:

— Я падтрымліваю мужны крок дэпутатаў і тых, хто далучыўся да іх. Некаторыя ў нас на працы сцвярджаюць: галадоўка — гэта нецывілізавана. А калі няма іншага выйсця? У нас, на жаль, такая краіна, што іншыя метады проста не працуюць. Лічу, што ў выпадку, калі "палатка" не згодзіцца з прапановамі галадаючых дэпутатаў, ім трэба спыніць галадоўку. Нам досыць ужо ахвяр!

Аляксандр ЖУЧКОЎ, старшыня праўлення грамадскага аб'яднання "Фонд імя Льва Сапегі":

— Гэта акцыя вельмі мужная. Я схіляю галаву перад іх мужнасцю і жадаю ім здароўя. Што тычыцца вынікаў галадоўкі, то лічу, што з боку грамадства будзе псіхалагічны вынік, але на ўлады гэта не паўплывае. Тыя, хто сёння ва ўладзе, надзвычай таўстаскурыя.

Уладзімір НЯКЛЯЕЎ, пісьменнік:

— Што мяне тут усцешыла — гэта тое, што ёсць сёння людзі, здольныя на ўчынак. На сапраўдны мужчынскі ўчынак. Знайшліся нармальныя мужыкі, якія прынялі рашэнне і стаяць на сваім, нягледзячы ні на што.

Што мяне засмучае? Многія нашы людзі так зняверыліся ў магчымасць якіх-небудзь вынікаў, што нават на гэтую акцыю, якая небяспечная для яе ўдзельнікаў, ставяцца так, што, маўляў, хай сабе галадаюць, нібы гэта нейкае лячэбнае галаданне.

На што я спадзяюся? На тое, што гэтая галадоўка можа зрушыць з мёртвай кропкі рэзервовыя магчымасці грамадства і паўплываць на самую небяспечную для Беларусі рэч — магчымасць трэцяга тэрміну Лукашэнкі.

Людміла СЯРГЕЕВА, служачая:

— Я цалкам падтрымліваю галадоўку дэпутатаў, таму і прыйшла сёння да гэтага дома ў Казарменным завулку. Лічу, што гэта своечасовы, мужны ўчынак, якіх даўно не было. Народ стаміўся ад такога жыцця. А галадоўка гэтых змагароў прымусіла задумацца аб тым, што трэба нешта змяніць у лепшы бок.

У рэдакцыю "Народнай волі" паступае нямала лістоў, адрасаваных галадаючым. Бачна відавочная перамена ў настроях і інтанацыях іх аўтараў. Традыцыйныя гучныя словы ў падтрымку галадаючых змяніліся занепакоенасцю за іх жыццё і стан здароўя, многія заклікаюць спыніць галадоўку. Вось які зварот, падпісаны чатырнаццаццю грамадзянамі, прыйшоў з Вілейкі: *"Паважаныя дэпутаты і іншыя галадаючыя! Мы падтрымліваем і ўхваляем Ваш гераічны ўчынак! Вы паказалі ўсяму свету і народу Беларусі, што ёсць яшчэ людзі, не згодныя з кананнем нашай Радзімы, якія гатовы змагацца з рэжымам Лукашэнкі, нават ахвяруючы сабой. Галоўнае Вамі ўжо зроблена! Але дыктатара немагчыма перамагчы такім метадам. Таму мы, жыхары горада Вілейкі, просім Вас — спыніце галадоўку, не даводзьце сябе да крытычнага стану. Гэта будзе толькі на карысць Лукашэнку".*

А што ж калегі "апальных" дэпутатаў па Палаце прадстаўнікоў? Яны робяць выгляд, што галадоўка — гэта асабістая справа тых, хто пайшоў на такі крок. Што ж, за іх сваё слова скажуць выбаршчыкі.

Алесь СІЛІЧ,
Віталь ГАРБУЗАЎ.
Фота photo.bymedia.net

P.S. *Інфармацыю пра галадоўку пратэсту вы зможаце знайсці на сайце www.golod.info. Пісьмы адпраўляйце на адрас: 220010, г.Мінск, вул.Савецкая, 11, Палата прадстаўнікоў, дэпутату Фралову В.Д.*

Людмила ГРЯЗНОВА

Библейский миф

Во все времена жестокие правители боялись жертвенных поступков моральных авторитетов.

Махатма Ганди, голодавший сорок шесть раз, собственным примером вдохновил индийский народ на мирную борьбу против английских колонизаторов.

Андрей Сахаров своими голодовками приводил в состояние паники всю властную советскую вертикаль — от оперативного работника КГБ до генерального секретаря ЦК.

Политзаключенные пермских и мордовских лагерей, объявившие голодовку 30 октября 1974 года в знак протеста против репрессий в Советском Союзе, подтолкнули распад тоталитарной системы.

В 1989 году на площади Тяньаньмэнь в Пекине сотни студентов, устроившие голодовку, поддержанные тысячами демонстрантами, разбудили сотни миллионов китайцев и заставили власть, пусть не сразу, но пойти на демократические уступки.

Политическая голодовка является мощным оружием, подрывающим режимы. Что может сделать власть против голодающих, которые не берут в руки оружия, не произносят оскорбительных слов, а с чувством собственного достоинства, как Христос, взошедший к распятию, жертвуют собой ради общей справедливости? На них нельзя послать войска — противник безоружен и не предпринимает никаких наступательных действий. На них нельзя науськать суд — никакие законы не нарушаются, ничьи права не ограничиваются. Но чем дольше длится политическая голодовка, чем больше о ней знают в обществе, тем быстрее страх перед властью сменяется чувством народной поддержки тех, кто отчаялся на жертвенный акт. Подвальная сырость режима рассеивается от солнечного света человеческих чувств. Общественное мнение, уставшее от эгоизма власти, поворачивается лицом к альтруизму оппозиционеров.

Две недели в Минске голодают депутаты Владимир Парфенович, Сергей Скребец, Валерий Фролов и поддержавшие их Марина Богданович, Геннадий Ананьев, Владимир Червоненко, Юрий Истомин, Владимир Радивончик, Виктор Ивашкевич, Владимир Цибульский. В течение пяти лет депутаты пытались достучаться до власти и конструктивно повлиять на политику в стране. Все было напрасно. Парламент тихо "хаваўся ў бульбу", коллеги-депутаты перешептывались, боясь заявить в полный голос о том, что творится в стране. Как деньги текут мимо государственного бюджета, как под угрозу ставится суверенитет государства, как душится всё белорусское, как деградирует и спивается население... Отчаявшись, парламентская и непарламентская оппозиция пошла на неконструктивный шаг — на политическую голодовку. Их требования — изменить избирательное законодательство, с тем чтобы парламентские выборы были действительно выборами, освободить из заключения Михаила Маринича и не допустить третьего срока Александра Лукашенко. До каких пор в стране семь миллионов голосов ничего не стоят против одного голоса? Почему несколько человек из Центральной избирательной комиссии, игнорируя требования общественности, бегают на поклон к обладателю "золотого" голоса? На каких основаниях держат уважаемого человека в тюрьме — только чтобы остальные боялись и падали ниц перед тем, кто идет на третий срок?

Реакция власти на мужественный акт депутатов и активистов оппозиции вполне предсказуема. Акцию будут замалчивать в государственных газетах, на государственном радио, телевидении. Если Россия также молчит, то она заодно с белорусским руководством. Цель — не дать солнечному свету рассеять подпольную сырость.

Со стороны власти можно ожидать насильственного прекращения голодовки, а также провокаций. Виктора Гончара, объявившего голодовку на Окрестина, связывали и насильно вводили глюкозу. Могут провоцировать соседей, чтобы они написали заявление о неудобствах, причиняемых посетителями служебной квартиры Фролова. Могут провоцировать голодающих и их сторонников на несанкционированные действия, чтобы на основании закона применить силу государственной машины.

Политическая голодовка не раз приносила успех — свидетельства истории тому подтверждение. Это ненасильственное действие рушило многие тоталитарные конструкции. Библейский миф о Христе, взошедшем на крест, не только породил христианскую религию, но и остался в подсознании миллионов людей, преклоняющихся перед жертвенностью одиночек ради общего блага. Достаточно небольшого толчка, чтобы миф, спящий в подсознании, пробудился и стал материальной силой.

ПРАПАНОВА!

Зрабіце падарунак тым, хто набліжаў Перамогу

На пачатку ліпеня краіна будзе адзначаць 60-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Выкажам падзяку тым, хто набліжаў Перамогу. Уручым не толькі кветкі, але і... падпіску на "Народную волю" на другую палову 2004 года.

Ветэраны Вялікай Айчыннай вайны будуць задаволены такой увагай з боку кіраўнікоў арганізацый, устаноў, прадпрыемстваў, фірм, прафсаюзных камітэтаў, партый.

Падарунак у выглядзе падпіскі на "Народную волю" Вы можаце зрабіць сваім родным, суседзям, саслужыўцам.

Дапаможам мецць "Народную волю" ўсім, хто хацеў бы чытаць яе змястоўныя матэрыялы штодня.

Падпіска на другую палову 2004 года заканчваецца 25 чэрвеня.

Рэдакцыя газеты "Народная воля".

У інтарэсах здароўя галадаючых...

Кіраўнікі і прадстаўнікі ўсіх адзінаццаці дыпламатычных місій Еўрапейскага Саюза, раскватараваных у Мінску, уключаючы пасольствы Вялікабрытаніі, Францыі, Германіі, Польшчы, Славакіі, Балгарыі і іншых, учора днём наведалі галадоўшчыкаў. Галоўная мэта візіту — пераканаць іх у тым, што ў сувязі з пагаршэннем стану здароўя мэтазгодна спыніць галадоўку. Вось эксклюзіўныя каментарыі, якія далі дыпламаты "Народнай волі":

***Браян БЭНЕТ,** пасол Яе Вялікасці Каралевы Вялікабрытаніі ў Рэспубліцы Беларусь:*

— Мы вырашылі прыехаць сёння сюды, каб прадэманстраваць нашу салідарнасць з мэтамі людзей, якія сплаціліся вакол генерала Фралова, а таксама папрасіць Фралова і яго сяброў прыпыніць галадоўку ў інтарэсах іх здароўя, каб яны змаглі потым працягнуць барацьбу за лепшую будучыню Беларусі.

***Хельмут ФРЫК,** пасол Федэратыўнай Рэспублікі Германія ў Рэспубліцы Беларусь:*

— Гэтая галадоўка яшчэ раз дэманструе, што ў вашай краіне дыялог паміж апазіцыяй і кіраўніцтвам краіны неабходны, жыццёва неабходны — дзеля будучыні гэтай цудоўнай краіны — Беларусі.

***Стэфан ШМЯЛЕЎСКІ,** пасол Францыі ў Рэспубліцы Беларусь:*

— Зноў прыехаць да галадоўшчыкаў нас падштурхнуў час, які прайшоў з моманту пачатку галадоўкі: галадаць стала значна больш небяспечна. Кіраўнікі дыпламатычных місій зноў пацвярджаюць, што Еўрапейскі Саюз раздзяляе заклапочанасць гэтых людзей па тых трох пунктах, якія падштурхнулі іх да аб'яўлення галадоўкі. Аднак, зыходзячы з пачуцця гуманнасці, кіраўнікі дыпламатычных місій Еўрапейскага Саюза заклікалі галадоўшчыкаў спыніць галадоўку, з тым каб захаваць здароўе і выкарыстаць усю іх палітычную мужнасць, якую яны даказалі на справе, на карысць будучыні сваёй краіны.

***Ёзэф МАЧЫШАК,** пасол Славацкай рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь:*

— На кожным этапе развіцця грамадства (я магу казаць пра сваю краіну) у нас былі трагічныя наступствы многіх спроб мужных грамадзян, якія былі не згодны з існуючым рэжымам. Са шматлікіх мужных крокаў, якія, як цаглінкі, кладуцца адна да адной, можна пабудаваць цудоўны будынак. Мужным крокам можна назваць дзеянні генерала Фралова і яго паслядоўнікаў, якія атрымалі падтрымку ва ўсіх рэгіёнах Беларусі. І гэта не можа не адлюстравацца на наступных кроках развіцця беларускага грамадства. Але мы прапанавалі галадоўку прыпыніць, каб гэтыя людзі здолелі працягваць змагацца за гэтае развіццё.

Алесь СІЛІЧ.

Письма генералу Фролову

Пятнадцатый день испытывает большие мучения депутат Палаты представителей, генерал В.Фролов. Он голодает в знак протеста против того, что в избирательный закон не вносятся изменения по его демократизации. Рядом с ним такие же патриоты, люди, одержимые идеей спасти Беларусь от дальнейшего сползания к диктатуре. В предлагаемой читателям публикации через депутатскую почту Валерия Дмитриевича Фролова поднимается важная тема — отношение государства к ветеранам.

«Наша память идет по крутой партизанской тропе?»

Разработанный Министерством труда законопроект "Об упорядочении льгот..." уже несколько месяцев находится в Палате представителей. Этот документ предлагает лишить ветеранов двух существенных льгот: им не будут выплачивать денежную компенсацию вместо неиспользованного санаторно-курортного лечения, не будут проводить ремонт жилых помещений за счет бюджета.

Не будут, если этот проект станет законом.

Депутат Валерий Фролов и парламентская группа "Республика" категорически против такого решения. "Против, с оговорками" и немалое количество даже очень лояльных к власти депутатов. Поэтому документ пока лежит "мертвым грузом" в парламенте. Депутатов не подгоняют. Совестно и боязно, видно, руководству страны накануне праздника обижать ветеранов. Но после празднования 60-летия освобождения Беларуси к этой теме могут вернуться снова... Так что не зря люди волнуются, пишут во все инстанции.

У депутата Палаты представителей генерала Фролова таких "криков души", мелко исписанных листов от узников концлагерей, малолетних солдат, ветеранов Великой Отечественной накопилась целая стопка.

"Меня арестовали 18 февраля 1944 года. В то время я работала уборщицей в аптеке для гражданского населения и передавала через сестру лекарства и разные сведения в партизанский отряд имени Кирова. На допросах избивали, сажали в одиночку... В конце мая привезли в Освенцим. Там сразу же раздели, построили и погнали в газовую камеру... Спасли нас узники, работающие на территории... Мой номер 79914.

В конце марта погрузили в вагоны-телятники по 70-80 человек и повезли расстреливать... Привезут в тупик, поставят пулеметы под откосом и объявляют: сейчас будем вас расстреливать. Но за нашим эшелоном следили члены Общества Красного Креста. Потому нас так и возили до 8 мая 1945 года..." Это письмо 82-летней **Любови Яковлевны КАРПОВИЧ.** *"Если отменят льготы, то и на питание ничего не останется..."* — признается женщина. И искренне недоумевает, за что с ней хотят так поступить? Почему Родина вдруг посчитала, что слишком дорого ей обходятся бывшие узники концлагерей?

Похожее письмо прислала и **Наталья Федоровна РАДЧЕНКО:** *"Многие из нас уже прикованы к постелям, а у тех, кто еще на ногах, здоровье — хуже некуда. Мы все очень нуждаемся в бесплатных лекарствах, скидках на коммунальные услуги, а те, кто еще ходит, — в бесплатном проезде. Мы боролись, как могли. В других государствах узники концлагерей имеют статус "участников войны"... Очень горько сознавать, что нас накануне шестидесятой годовщины Победы хотят лишить того немногого, что у нас есть..."*

Наталья Федоровна побывала в концлагере Равенсбрюк. С 1939 по 1945 год там было уничтожено 93 тысячи человек. Ей удалось выжить.

Теперь государство считает ее обузой?

"Я давно хотел высказать свою обиду за все то, что придумывают чиновники под стать Антонины Моровой (министра труда и соцзащиты). Она усмотрела в этих несчастных стариках-инвалидах, пользующихся мизерными льготами, разорение страны. Постановлением Совета министров от 30 июня 1994 года для тружеников тыла, как нас стали называть, была установлена 50-процентная скидка по оплате жилой площади и коммунальных услуг... Теперь и этого лишили...

В России солдаты, служившие во время войны и награжденные медалью за Победу над Германией, приравнены к участникам ВОВ. Мне 76 лет, болезней целый букет. Я вас убедительно прошу, господин Фролов, не допустить, чтобы эти бредовые идеи о лишении льгот рассматривало Национальное собрание", — пишет **Бронислав Петрович МЕЧЕЛЬ,** призванный на службу в Советскую Армию в шестнадцать лет.

Тогда мальчишек одевали в шинели и вручали боевое оружие. Они принимали военную присягу. И если бы был приказ, пошли бы в бой. После Победы их оставили служить на неопределенный срок, растянувшийся на восемь лет. По статистике, из ста несовершеннолетних солдат Великой Отечественной войны пятидесятилетний рубеж перешагивают только двое...

"Нас уже не так много..." — основной, печальный аргумент переживших кошмар войны. *"Не лишайте нас последних привилегий..."*

Показательные «выступления»

Тема защитников Родины генералу Фролову близка по определению. Как депутат он имеет право интересоваться: что делают чиновники разных рангов для того, чтобы участники войны могли достойно встретить очередной юбилей Победы.

На запросы Фролова облисполкомы прислали довольно обтекаемые ответы. Мол, проводим обследования материально-бытовых условий, за счет местных бюджетов обеспечиваем ветеранов всеми прописанными законом льготами.

Брестский облисполком сетует: *"К сожалению, финансовые возможности бюджета не позволяют производить в течение 2004-2005 годов ежемесячные доплаты к пенсиям ветеранов, как в г. Минске, и в плане этого не предусмотрено. Однако наши ветераны без внимания не останутся. К знаменательным датам в жизни нашего общества нужды и запросы ветеранов будут максимально удовлетворены".*

Но почему только к "знаменательным датам"?!

Минский облисполком — единственный, кто с удовлетворением отчитался: очередность на получение кресел-колясок отсутствует, в прошлом году 3 инвалида и 6 участников войны получили квартиры, 17 — бесплатные автомобили "Ока". И необходимые средства на обеспечение инвалидов протезами перечисляются. Вот только восстановительный центр, который эти протезы изготавливает, не справляется с объемом заказов. Оказывается адресная помощь...

Подсчитали: в среднем выплачено по двадцать тысяч на ветерана. Это, скорее, похоже на подачку, нежели на реальную помощь.

Не хватает денег — основной аргумент. На ледовые дворцы хватает, на реконструкцию "Дроздов" хватает, на парад хватает, на праздничные картинки по телевизору — тоже. А на самих ветеранов — нет. Пропагандистская показуха традиционно перевешивает житейские нужды человека.

(Окончание на 2-й стр.)

Народная Воля 17 ЧЭРВЕНЯ 2004 г.

Письма генералу Фролову

(Окончание. Начало на 1-й стр.)

«Спите себе, братцы, все придет опять...»

В этом году, как и десятки лет подряд, 3 июля официальные лица будут возлагать цветы к могилам неизвестного солдата. Шестьдесят лет прошло, но до сих пор не захоронены останки нескольких сот тысяч (!) советских воинов. Об этом вскользь говорит и государственное телевидение, называя цифру — восемьсот с тремя нулями. Они все еще неизвестные...

Историк Игорь КУЗНЕЦОВ: *"Из этих восьмисот тысяч до двух третей — солдаты, погибшие в начале войны. Тогда шло отступление, потери не фиксировались. Где они захоронены, где находится их прах, до сих пор не выявлено.*

Самые большие захоронения находятся там, где шли бои в первые десять дней войны, — это район Белостокского выступа (треугольник между Брестом и Гродно), район Налибокской пущи, подступы к Минску, где вела бои сотая стрелковая дивизия... Там нет ни крестов, ни звезд.

В 40—50-х годах активно устанавливали памятные знаки на братских могилах. Но уже в начале 60-х партийное руководство спохватилось: огромное количество могил лишний раз подчеркивает, сколько жертв было принесено войне.

Дали соответствующую команду: свести их количество к минимуму, уменьшить количество памятных знаков. Условно в районный центр привозили по три-четыре черепа из нескольких братских могил, перезахоранивали. А на месте реальных захоронений без зазрения совести разворачивали сельскохозяйственные работы, строительство. Десятки районов массовых захоронений, которые в сороковых-пятидесятых были выявлены и обозначены, сегодня уже не существуют. А сколько не было выявлено — сложно даже представить.

Проблема остается открытой, несмотря на то, что существует специальное Управление увековечения памяти защитников Отечества и жертв войн при Министерстве обороны. Они физически не в состоянии эту работу выполнить.

Пятьдесят второй поисковый батальон Минобороны за сезон с весны по осень может поднять прах от полутора до двух тысяч солдат. Понадобится больше 50 лет (!) только для того, чтобы обнаружить все останки, не говоря уже о процедуре опознания и перезахоронения.

Раньше в 52-м батальоне было три роты, теперь вообще сократили до двух... Уникальность ситуации в том, что в Беларуси практически свернули поисковую работу, которая проводилась в советское время. То есть белорусским поисковикам-добровольцам запрещено работать на территории страны.

Обнаружение захоронения опять-таки не говорит о том, что будут установлены имена. Только у 10—15 процентов солдат были медальоны. Братские могилы фактически обезличены. "Здесь уничтожено около десяти тысяч", "здесь находился концлагерь". И практически нигде нет списка. В масюковщинском лагере смерти уничтожено около 80 тысяч человек, восстановлены имена только нескольких тысяч...

Грядет 60-летие освобождения Беларуси, а все продолжается по старой советской схеме. Те, что погибли в окружении, нигде никогда не фигурировали, поскольку не входили в идеологическую концепцию героизма. Окруженцы у нас не считались героями, военнопленные были предателями. Об этих людях не говорят и сейчас. Освещение героизма сегодня проводится по тем же штампам, что и 30—50 лет назад..."

Ветераны, пожилые люди — наиболее преданные президенту избиратели. И именно на их льготы покушается власть. Может быть, депутатам удастся объяснить, что на святом нельзя экономить. Эти копейки страну не спасут. Как не спасет экономия на памятных знаках на могилах жертв Великой Отечественной.

— Ведь известно, что война не закончена, пока не похоронен последний ее солдат, — сокрушается генерал Фролов. — Мы планируем в ближайшее время проехать с группой по Беларуси и, где сможем, поставим памятные знаки. Конечно, это капля в море, но это даст возможность обратить внимание общества на проблему. Помню, Булат Окуджава пел: *"Спите себе, братцы, все придет опять. Все должно в природе повториться. И любовь, и пули, и вино, и кровь. Времени не будет похмелиться".* Так вот, пусть повторяется только любовь, хватит войны и слез. Но для этого мы должны отдать дань уважения павшим, помогать и беречь солдат Великой Отечественной, которые сегодня с нами. И, естественно, депутаты группы "Республика" сделают все, что в их силах, чтобы "упорядочение льгот" не коснулось ветеранов. Такую, извините, подлость по отношению к ним допустить нельзя".

***

Депутат Фролов думает о тех, кто, пройдя суровыми дорогами войны, выдержав трудные испытания, теперь нуждается в помощи.

А кто поможет генералу Фролову, который вот уже пятнадцатый день голодает? Голодает в знак протеста против действий тех, кто, уцепившись за власть, не замечает страданий народа, уводит его в сторону от мировой цивилизации.

Генералу Фролову, как и всем тем, кто рядом с ним, также нужна помощь.

Владимир ДУБНОВИЦКИЙ.

Людзі павінны ведаць пра схему ахоўных зон урочышча «Курапаты»

Грамадская ініцыятыва "За ўратаванне мемарыяла Курапаты" занепакоена тым, што дагэтуль не апублікавана схема межаў ахоўных зон урочышча, нядаўна зацверджаная ўладамі. Пра гэта заявілі прадстаўнікі ініцыятывы на сваім пасяджэнні.

Так, старшыня міжнароднага грамадскага аб'яднання "Беларуская перспектыва" Валянціна Трыгубовіч зазначыла, што ў СМІ з'явіліся паведамленні аб зацвярджэнні Міністэрствам культуры схемы ахоўных зон тэрыторыі "Месца знішчэння ахвяраў палітычных рэпрэсій 30-х — 40-х гадоў XX стагоддзя ва ўрочышчы Курапаты". "Грамадскасць лічыць гэта добрым знакам і істотным крокам наперад па шляху канструктыўнага дыялогу ўладаў і грамадства ў справе годнага ўвекавечання памяці бязвінна расстраляных. У свой час члены грамадскай ініцыятывы звярталіся ў Міністэрства культуры, выказваючы занепакоенасць несанкцыянаваным будаўніцтвам у непасрэднай блізкасці ад урочышча. І вельмі важна, што гэтае будаўніцтва было спынена", — сказала В.Трыгубовіч.

Разам з тым вядомы беларускі культуролаг Вацлаў Арэшка падкрэсліў, што "сітуацыя ва ўрочышчы пакуль далёкая ад жаданай". Паводле яго слоў, толькі стыхійная народная мемарыялізацыя ідзе паслядоўна і пастаянна. "Аднак знаходжанне гісторыка-культурнай каштоўнасці ў падначаленні УП "Мінская лесапаркавая гаспадарка" не гарантуе яму бяспекі і належнай захаванасці, бо гэтае прадпрыемства не займаецца пытаннямі мемарыялізацыі і музеефікацыі", — сказаў В.Арэшка.

Вядомы беларускі даследчык сталінскіх рэпрэсій Ігар Кузняцоў мяркуе, што неабходна звярнуцца да міністра культуры Леаніда Гулякі з прапановай разгледзець пытанне аб перадачы мемарыяла іншаму ўладальніку, напрыклад Нацыянальнаму музею гісторыі і культуры або Музею гісторыі горада Мінска, які зараз ствараецца, або адпаведнай структуры Мінгарвыканкама, якая займаецца добраўпарадкаваннем могілак.

Па выніках абмеркавання пытання вырашана накіраваць Л.Гуляку ліст ад шэрагу грамадскіх арганізацый, што ўваходзяць у ініцыятыву "За ўратаванне мемарыяла Курапаты", з просьбай апублікаваць схему зацверджаных межаў ахоўных зон і выслаць у адрас грамадскіх аб'яднанняў копіі гэтага дакумента.

Марат ГАРАВЫ.

У «зону» за прывагаю

З надыходам пашавага сезона некаторыя кіраўнікі сельгаспрадпрыемстваў Гомельшчыны прымушаюць вяскоўцаў ехаць на забруджаныя радыяцыяй тэрыторыі, каб пасвіць там жывёлу і нарыхтоўваць кармы. Сёлета такім чынам паступілі ў КСУП "Камінтэрн" Буда-Кашалёўскага раёна.

Вялікі статак жывёлы я напаткаў на мяжы Буда-Кашалёўскага і Чачэрскага раёнаў, паміж выселенымі пасля Чарнобыля вёскамі Харошаўка і Халочча.

Ля рэчкі Прудоўка змайстраваны адмысловы загон амаль для трохсот цялушак.

Пастухі днююць і начуюць у металічнай будцы на колах, прыцягнутай сюды трактарам з саўгаса "Камінтэрн".

— Наша задача, — кажа пастух Пётр Туманскі, — накарміць цялушак, каб прывага была.

— Тут жа землі забруджаны радыяцыяй!

— Ведаем, што радыяцыя ёсць. Але куды ж цялушак дзяваць? На Месяц жа мы іх не адправім.

— А хто загадаў вам прыгнаць сюды жывёлу?

— Наша начальства — дырэктар Шаўчук Сяргей Раманавіч і галоўны заатэхнік, — паведаміў пастух Туманскі.

Другі даглядчык жывёлы Сяргей Марчанка распавёў пра абставіны перагону статка ў забруджаную зону. Як высветлілася, цялушак перагналі на радыяцыйную пашу яшчэ 29 красавіка.

— Нам сказалі — сюды, — тлумачыць Марчанка, — тут трава добрая. Дырэктар папярэдзіў нават, калі прывага за суткі будзе 500 грамаў на галаву, дык і заробак будзе добры.

Пастухі таксама расказалі, што летась у гэтым месцы іхні саўгас "Камінтэрн" нарыхтаваў шмат сіласу. Для захавання яго скарыстаны былі ямы ў выселенай вёсцы Харошаўка. Узімку сілас вазілі з Харошаўкі на фермы.

Цікаўлюся ў пастухоў: ці ёсць ім нейкія даплаты за працу ў забруджанай зоне?

— Нічога нам не плацяць, — адказвае Пётр Туманскі. — Раней плацілі за радыяцыю, а цяпер адмянілі. Кажуць, няма радыяцыі.

— Можа, саўгас нешта даплачвае? — пытаюся.

— Нічога не даплачвае. Несправядліва гэта, — мяркуе Туманскі.

Пастухі прызналіся, што ім некалькі вусцішна адным у "зоне". Крыху — ад радыяцыі, ад шэрых драпежнікаў, якіх нямала развялося на абязлюдзелых тэрыторыях. Але больш за ўсё пастухі баяцца двуногіх налётчыкаў. "Мабільны тэлефон патрэбны. З ім было б спакайней", — лічаць пастухі.

У адміністрацыі зон адчужэння і адсялення мне паведамілі, што не маюць пакуль сёлета звестак пра выкарыстанне сельгаспрадпрыемствамі забруджаных тэрыторый для сельскагаспадарчых патрэб.

Анатоль ГАТОЎЧЫЦ.

На здымку: *пастухі Пётр Туманскі і Сяргей Марчанка ў "зоне".*

Фота аўтара.

РЭЗАНАНС

Да якіх думак мяне падштурхнуў Рыгор Іофэ

З дня паказу па БТ тых кадраў мінула, здаецца, больш за тры месяцы. Але я ўсё ж да іх хачу вярнуцца. Таму нагадаю сюжэт.

З нейкім асаблівым пафасам паведамлялася аб высновах даследаванняў прафесара геаграфічнага факультэта Рэдфордскага універсітэта ЗША Рыгора Іофэ. Гэты навуковец на аснове аналізу шматлікіх статыстычных матэрыялаў як быццам змог паказаць незвычайна паспяховае развіццё Беларусі пасля распаду СССР.

Такая інфармацыя выклікала ў мяне вялікае здзіўленне. Справа ў тым, што сродкі масавай інфармацыі Беларусі бесперапынна сцвярджаюць, што Захад адносіцца варожа да Беларусі за тое, што яна не падпарадкоўваецца дыктату Захаду і ажыццяўляе свой спецыфічны курс. Пры гэтым нібыта асабліва варожа адносіцца да Беларусі Амерыка. І такія сцвярджэнні з'яўляюцца як бы тлумачэннем таго, чаму сродкі масавай інфармацыі Беларусі вядуць такую зацятую прапагандысцкую вайну супраць ЗША. Напрыклад, амаль увесь 2002 год тэлебачанне Беларусі з дня ў дзень гаварыла аб хуткім наступленні эканамічнага крызісу ў Амерыцы. Затым, калі пачалі згушчацца хмары над Садамам Хусейнам, тэлебачанне Беларусі з дня ў дзень пачало выкрываць імперыялістычныя памкненні Амерыкі. Усе палітычныя каментатары тэлебачання Беларусі былі скіраваны на крытыку палітыкі Амерыкі, якая нібыта жадала толькі захапіць іракскую нафту, а не вызваліць іракскі народ ад сярэднявечнай тыраніі Садама Хусейна. Гэты захоп нафты, згодна з перадачамі тэлебачання Беларусі, выклікае паніжэнне цэн на нафту і прыродны газ, і такім чынам выклікае паніжэнне даходаў Хадаркоўскага і іншых расійскіх алігархаў. Як вядома, гэты лямант замоўк толькі пасля таго, як Хадаркоўскага арыштавалі. Тады каментатары тэлебачання Беларусі пачалі новы наступ на Амерыку. Яны пачалі абвінавачваць ЗША ў асноўным за тое, што палітыка гэтай краіны не ўлічвае нацыянальныя інтарэсы Расіі!

Слухаючы падобныя заявы, я заўсёды задаваў сабе пытанне: што за людзі працуюць на тэлебачанні Беларусі? Чаму яны лямантуюць з-за магчымага паніжэння цэн на нафту і газ? Такое паніжэнне карысна для Беларусі. Узнікае наогул пытанне, чаму тэлебачанне Беларусі ўсю сваю дзейнасць скіравала толькі на абарону чужых інтарэсаў, чаму на тэлебачанні нашай краіны нельга пачуць каментарыяў аб беларускіх інтарэсах?

Менавіта ўлічваючы беспрэцэдэнтную атаку на ЗША, якая вядзецца з боку беларускіх прапагандысцкіх цэнтраў, я страшэнна здзівіўся, што ў Амерыцы ёсць людзі, якія спакойна могуць заяўляць аб тым, што Беларусь імкліва развіваецца і што яна дасягнула за апошні час вельмі вялікіх поспехаў у развіцці сваёй гаспадаркі.

Хаця я поўнасцю згодзен з вывадамі прафесара геаграфічнага факультэта Рэдфордскага універсітэта ЗША Рыгора Іофэ аб тым, што Беларусь за апошні час дасягнула вялікіх поспехаў у сваім развіцці. І мне хацелася б расказаць тут аб некаторых нашых поспехах.

Самы вялікі поспех Беларусі пасля распаду СССР — дэманстрацыя таго, што яна здольна поўнасцю забяспечыць сваё насельніцтва прадуктамі харчавання. Такім чынам, яна паказала ўсяму свету, што здольна існаваць як суверенная дзяржава. А гэта азначае поўную ілжывасць сцвярджэнняў тых палітыкаў і палітыканаў, якія гавораць без упынку аб тым, што Беларусь мае шансы на існаванне толькі ў тым выпадку, калі яна аб'яднаецца з Расіяй ці стане яе часткай.

Праблема забеспячэння прадуктамі ежы — самая галоўная праблема любой дзяржавы, так як паветра, вада і ежа з'яўляюцца галоўнымі фактарамі, якія робяць магчымым біялагічнае існаванне любой істоты, у тым ліку і чалавека.

Вядома, што многія краіны СНД з вялікай цяжкасцю вырашаюць гэту праблему. Як, напрыклад, Расія, якая б магла пракарміць пры нармальнай арганізацыі сельскай гаспадаркі не толькі сябе, але і ўсю Еўропу, 50 працэнтаў прадуктаў харчавання ўвозіць з замежжа. Але Расія можа дазволіць сабе такую палітыку. Яна ж самая багатая ў свеце краіна па запасах нафты, прыроднага газу, каменнага вугалю і іншых выкапнёвых матэрыялаў. Беларусь у гэтым не можа пахваліцца. Яна мае толькі калійную і спажыўную соль, торф і чарнобыльскія радыенукліды. І тое, што яна здольна поўнасцю вырашыць харчовую праблему, трэба разглядаць як выключна важнае дасягненне.

Аднак маюцца і іншыя вельмі важныя дасягненні ў народнай гаспадарцы нашай краіны. Беларусь змагла дасягнуць некаторых поспехаў у мадэрнізацыі асобных прадпрыемстваў з адначасовым пераходам на выпуск новай прадукцыі. Так, у нашай краіне ў апошні час наладжаны выпуск гарадскіх аўтобусаў, тралейбусаў новых марак, цяжкагрузных аўтамабіляў, якія сёння калясяць па ўсёй Еўропе, каляровых тэлевізараў, якія маюць попыт нават у краінах Захаду, і шмат іншай высакаякаснай прадукцыі. Гэта таксама сведчыць аб тым, што Беларусь дасягнула значных поспехаў у народнай гаспадарцы і гэтым засведчыла, што яна здольна на нармальнае існаванне ў выглядзе суверэннай дзяржавы.

Трэба ўлічыць і тое, што Беларусь дасягнула гэтых поспехаў у вельмі складаных эканамічных умовах, калі яна была вымушана траціць велізарныя сродкі на ліквідацыю наступстваў чарнобыльскай катастрофы. У 1990—2000 гадах на гэтыя мэты наша краіна траціла ў сярэднім 10 працэнтаў дзяржаўнага бюджэту. Так як пераадоленне наступстваў гэтай катастрофы не звязана са стварэннем новых тавараў, маёмасці і гэтак далей, затрата сродкаў на мінімізацыю наступстваў чарнобыльскай катастрофы стала дадатковай пастаяннай крыніцай інфляцыі на Беларусі, а гэта значыць прычынай пагаршэння ўмоў жыцця насельніцтва.

Улік складанай абстаноўкі, у якой Беларусь аднназначна пацвердзіла сваё права на існаванне ў выглядзе суверэннай дзяржавы, і дазваляе кожнаму сумленнаму грамадзяніну ганарыцца нашымі поспехамі. Яны былі б яшчэ больш значнымі, калі б Беларусь змагла вырашыць за час суверэннага існавання задачы нацыянальнага будаўніцтва. Бо што сёння прадстаўляе з сябе Беларусь? Любы цвярозы чалавек адкажа на гэтае пытанне так: Беларусь сёння — гэта дзяржава рускіх і рускамоўных чыноўнікаў, ветэранаў партыі, савецкай арміі і карных органаў. Менавіта гэта маналітная публіка сёння на Беларусі і ёсць "народ" Беларусі. Гэты "народ" не можа вынесці сам факт існавання суверэннай беларускай дзяржавы і іменна гэтаму "народу" на Беларусі належыць улада. Дык вось стабільнае існаванне падобнай дзяржавы побач з Расійскай Федэрацыяй немагчыма. Рана ці позна яна павінна стаць часткай Расіі, таму што не могуць адначасова існаваць дзве рускія дзяржавы, асабліва калі яны маюць агульную мяжу.

Мой вывад аб тым, што Беларусь з'яўляецца на самай справе рускай дзяржавай заснаваны на тым, што руская мова з'яўляецца афіцыйнай на Беларусі. А менавіта тое, якая мова выкарыстоўваецца ў якасці афіцыйнай, і гаворыць аб тым, каму належыць улада. Вось характэрны прыклад. Афіцыйнай мовай на Беларусі да кастрычніцкага перавароту была руская мова, так як Беларусь была часткай Расійскай імперыі. Падчас Першай сусветнай вайны частка Беларусі аказалася пад нямецкай акупацыяй. На гэтай тэрыторыі афіцыйнай мовай стала нямецкая. Як толькі нямецкая армія адкацілася ў Германію і на Беларусі з'явіліся рускія бальшавікі, афіцыйнай мовай на Беларусі зноў стала руская мова. У 1920 годзе Ленін паспрабаваў заваяваць Польшчу, але пацярпеў паражэнне пад Варшавай. Прыйшлося адкупляцца ад палякаў перадачай ім вялікіх тэрыторый Беларусі і Украіны. На тэрыторыі, акупаванай палякамі, адразу ж польская мова стала афіцыйнай. У верасні 1939 года ў Заходнюю Беларусь прыйшла руская армія. Адразу ж на тэрыторыі Заходняй Беларусі руская мова стала афіцыйнай. Пачалася Другая сусветная вайна. Уся Беларусь апынулася ў фашысцкім палоне. Афіцыйнай мовай, канешне, стала нямецкая. Беларуская мова была на Беларусі афіцыйнай мовай практычна толькі ў дваццатых гадах мінулага стагоддзя, прытым на вельмі абмежаванай плошчы. Аднак у пачатку трыццатых гадоў Масква пачала палітыку адкрытай русіфікацыі і поўнасцю вынішчыла ўсё, што мела хаця б знешнія адносіны да беларускай нацыянальнай ідэі. Пры гэтым загінула ўся палітычная і культурная эліта Беларусі. Загінула і вялікая колькасць простых людзей. Маюцца сведчанні, што агульная колькасць бальшавіцкіх ахвяр на Беларусі ў перыяд 1917—1941 гадоў склала 1 мільён васемсот тысяч чалавек.

Аб сапраўдным характары сённяшняй беларускай дзяржавы сведчаць і шматлікія іншыя факты. Гэта і перавод навінных праграм першага канала тэлебачання Беларусі выключна на рускую мову і стварэнне так званага Нацыянальнага тэлебачання (АНТ). Гэты канал працуе на сродкі, якія зарабляюць беларускія калгаснікі і беларускія рабочыя, якія ведаюць толькі сваю беларускую мову. Аднак у перадачах АНТ амаль нельга пачуць беларускае слова.

Ва ўсіх дзяржавах, што ўтварыліся на тэрыторыі былога СССР, ідзе працэс нацыянальнага будаўніцтва, мэтай якога з'яўляецца пабудова сапраўды суверэнных дзяржаў, народы якіх будуць мець магчымасць адчуваць сябе гаспадарамі ў сваёй хаце. У гэтых краінах шпаркімі тэмпамі развіваецца нацыянальная асвета, нацыянальная культура і навука. Ва ўсіх іх школы, універсітэты і іншыя навучальныя ўстановы пераводзяцца на родную мову, якая сапраўды стала дзяржаўнай мовай. Толькі ў Беларусі ідзе адкрытая палітыка русіфікацыі.

Як вядома, Масква пастаянна абвінавачвае дзяржавы, што ўтварыліся пасля распаду СССР, у парушэнні правоў рускамоўных меншасцяў. Дык гэтыя паводзіны Масквы яшчэ можна зразумець. Гэта прапаганда скіравана на выкарыстанне рускамоўнай дыяспары ў сваіх палітычных мэтах. Але як зразумець тэлебачанне Беларусі, калі яно таксама выступае з такімі абвінавачаннямі. Такія нападкі вось ужо каторы месяц гучаць у адрас Латвіі. У гэтай краіне, як і ў іншых былых рэспубліках СССР, навучанне ў большасці школ вялося на рускай мове. Гэта стала вынікам палітыкі русіфікацыі нярускіх народаў, якая была адкрыта аб'яўлена на пачатку шасцідзесятых гадоў Хрушчовым. У выніку яе правядзення ва ўсіх нярускіх рэспубліках пачаўся перавод школ з роднай мовай навучання на рускую мову. Па сутнасці, нярускія народы былі вымушаны за свой кошт праводзіць палітыку русіфікацыі.

Зразумела, што падобнай палітыцы павінен быў наступіць канец у тых рэспубліках, якія нарэшце атрымалі свабоду. Да такіх рэспублік адносіцца і Латвія. З якой прычыны гэта краіна павінна сёння праводзіць палітыку сваёй русіфікацыі? Зразумела, што ў сферы школьнай палітыкі Латвія павінна праводзіць толькі такую палітыку, якая адпавядае яе нацыянальным інтарэсам, а не нацыянальным інтарэсам Расіі. І вось у гэтай сітуацыі выпады каментатараў тэлебачання Беларусі супраць Латвіі не чым іншым, як праяўленнем тупога маразму, назваць нельга. Яшчэ можна было б зразумець крытыку з боку ЗША, Вялікабрытаніі і іншых дэмакратычных краін свету, у якіх нейкія праблемы з мовай школьнага навучання наогул прадставіць нельга, але калі крытыка зыходзіць з Беларусі, гэта значыць з краіны, у якой карэннае насельніцтва наогул пазбаўляецца права на адукацыю на роднай мове, то тут ужо і сказаць нічога нельга. Тут наяву цынізм, невядомы ў сусветнай гісторыі. Я прывёў гэты прыклад, паколькі ён вельмі яскрава характарызуе праблему нацыянальнага будаўніцтва на Беларусі.

Праблемы нацыянальнага будаўнітва не з'яўляюцца адзінымі складанымі праблемамі нашай краіны. Беларусь практычна вымірае. Аб гэтым сведчаць афіцыйныя статыстычныя даныя. Гэты працэс пачаўся ў 1994 годзе і развіваецца з узрастаючымі тэмпамі. Так, калі на пачатак 1994 года на Беларусі пражывала 10 мільёнаў 243 тысячы чалавек, то на канец 2003 года было ўжо, калі не памыляюся, толькі 9 мільёнаў 850—865 тысяч чалавек, або амаль на 400 тысяч чалавек менш.

Вядома, што колькасць насельніцтва вызначаецца трыма наступнымі фактарамі: нараджальнасцю, смяротнасцю і знешняй міграцыяй, гэта значыць выездам за межы краіны на пастаяннае пражыванне, ці прыезд з замежжа ў краіну на пастаяннае пражыванне. Аналіз паказвае, што колькасць прыязджаючых на Беларусь прыкладна на 100 тысяч перавышае колькасць асоб, што выехалі з краіны. Такім чынам, міграцыя толькі павялічвала колькасць насельніцтва Беларусі. Прычынамі ж таго, што колькасць насельніцтва Беларусі значна зменшылася ў 1994—2003 гадах, сталі зніжэнне нараджальнасці і павышэнне смяротнасці людзей Беларусі.

Сёння нельга адназначна адказаць на пытанне, якія прычыны выклікалі такое шпаркае выміранне насельніцтва Беларусі. Адной з іх, несумненна, з'яўляецца пагаршэнне эканамічнага становішча нашай краіны. Яно распачалося яшчэ ў сямідзесятыя гады ў былым СССР і стала асабліва значным у апошні час. Даходы на чалавека ў нашай краіне як мінімум у разы два меншыя, чым у канцы 80-х гадоў. Трэба разумець, што і ў савецкі час людзі нашай краіны былі беднымі ў параўнанні э краінамі Захаду. А цяпер адрозненні ў матэрыяльным дастатку паміж Беларуссю і заходнімі краінамі сталі яшчэ большымі. Аб гэтым сведчыць параўнанне валавога нацыянальнага даходу на душу насельніцтва Беларусі. У 1995—2000 гадах ён складаў толькі каля 1300 долараў на чалавека ў год супраць 34 тысяч 800 долараў у Злучаных Штатах Амерыкі. Вось і вымірае насельніцтва нашай краіны. Гэта праблема, напэўна, невядома прафесару Рэдфордскага універсітэта пану Рыгору Іофэ, і таму ён бачыць толькі станоўчыя факты ў нашым жыцці. А магчыма, ён наш зямляк, і ягоныя адносіны да Беларусі проста дыктуюцца дзіцячымі ўспамінамі, якія ў большасці нармальных людзей афарбаваны ў ружовы колер. На магчымасць таго, што пан Рыгор Іофэ паходзіць калі не з Беларусі, то з іншага рэгіёна былога СССР, паказвае цудоўнае веданне ім рускай мовы. Гэта засведчыла тэлефонная размова, перададзеная ў адной з праграм тэлебачання Беларусі.

Міхась МАЛЬКА, навуковец.

Мінск.

Беларусь не почувствует заката Европы

Сергей ПУЛЬША

Выборы в Европейский парламент, которые завершились в воскресенье, практически вся мировая пресса комментирует вполне по Шпенглеру: "Закат Европы". "Апатия затмевает триумф демократии" — под этим заголовком "Таймс" сообщает своим читателям, что "избиратели по всей Европе устроили впечатляющий демократический мятеж, отвергнув свои национальные правительства, Европейский Союз и первые паневропейские выборы, просто отказавшись голосовать".

"Масштабы этого мятежа были такими, что Европейский Союз переживает острый кризис легитимности всего за неделю до того, как ему предстоит договориться по вопросу о своей конституции", — пишет газета.

В странах Восточной Европы к избирательным урнам пришли лишь около 29% избирателей. Впрочем, и в "старой Европе" явка избирателей составила только 47,7%.

Правящие партии в Германии, Франции и Польше потерпели поражение, причем основные успехи — у партий и движений, которые выступают против Европейского Союза. По мнению экспертов, новые граждане Евросоюза еще не очень понимают, чем важен Европарламент, или считают, что тон в нем все равно будут задавать богатые западные страны.

При этом сторонники вхождения Беларуси в Евросоюз не считают европейскую апатию большой проблемой. Например, один из координаторов Европейской коалиции "Свободная Беларусь" **Андрей Санников** сказал *"Белорусским новостям"*, что кризиса в Европе он не видит:

— Низкая явка избирателей в Европе все равно не является неявкой. Выборы состоялись, результаты их были предсказуемы, и обусловлены они внутриполитической ситуацией в странах Евросоюза. Европа — развивающийся организм, выборы прошли после приема десяти новых членов, и это тоже повлияло на результат. Но кризиса я не наблюдаю.

Что касается дальнейшей политики Европы по отношению к Беларуси, то ее развитие я связываю не с выборами, а с тем, что в Европу вступили наши соседи. На нашу страну с одинаковых позиций смотрят силы, которые в ЕС между собой соперничают. И я надеюсь, что отношение Европы к нам станет более трезвым, вырастет поддержка гражданского общества и демократии в Беларуси в целом.

Политолог **Андрей Федоров** тоже не прогнозирует особых перемен в политике Евросоюза по отношению к Беларуси. Однако настроен он значительно более скептически, чем Андрей Санников.

— Европейские проблемы с выборами не закончились. В ближайшее время планируется принятие Конституции ЕС. Европа еще долго будет заниматься своими проблемами.

В связи с этим я не думаю, что политика Евросоюза по отношению к новым странам-соседям будет как-то меняться или корректироваться. Скорее всего, в связи с непростыми внутренними проблемами руки у Европы не дойдут до Беларуси еще дольше, чем это было бы в нормальной ситуации, без подобных результатов выборов. Европейского внимания к нашим проблемам ждать сейчас, увы, не приходится.

Таким образом, скорее всего, Европа будет прежде всего преодолевать апатию своих граждан и снимать противоречия внутри ЕС. В этой ситуации странам-соседям, к которым относится и Беларусь, большого внимания от Евросоюза ждать не следует.

("Белорусские новости".)

ПУЛЬС

Герхард Шродэр падзякаваў школьніку з Брэста

Дзесяцігадовы школьнік з Брэста Яраслаў Сафонаў атрымаў падзяку ад канцлера ФРГ Герхарда Шродэра за віншаванне з 60-гадовым юбілеем.

Як расказаў бацька Яраслава Вадзім Сафонаў, у снежні мінулага года яны з сынам павіншавалі лідэраў многіх еўрапейскіх краін з Нараджэннем Хрыстовым, у тым ліку і кіраўніка Германіі. Пасля навагодніх святаў у Брэст прыйшоў ліст ад Шродэра, у якім канцлер дзякаваў Яраславу за ўвагу. У канверт была ўкладзена фатаграфія канцлера з яго ўласным аўтографам. Па гэтым здымку хлопчык зрабіў графічны партрэт Герхарда Шродэра, які напярэдадні юбілею канцлера адправіў разам з віншаваннем у Берлін. У лісце з падзякай, які быў дасланы на адрас Яраслава 10 чэрвеня, гаворыцца, што партрэт вельмі спадабаўся юбіляру.

Гэта — яшчэ адзін штрых у творчай біяграфіі юнага мастака. У свае дзесяць гадоў Яраслаў Сафонаў з'яўляецца лаўрэатам і дыпламантам некалькіх міжнародных конкурсаў, што праводзіліся ў Германіі і Расіі. У хлопчыка ўжо было пяць персанальных выстаў у Брэсце і Мінску, прычым першая адбылася тады, калі яму было ўсяго восем гадоў.

Ларыса ШЫГАНАВА.

Бывай, рэжысёр

Учора на Усходніх могілках Мінска пахаваны вядомы рэжысёр Віктар ШАВЯЛЕВІЧ, які памёр 14 чэрвеня.

Заслужаны дзеяч культуры Беларусі Віктар Шавялевіч нарадзіўся ў 1947 годзе. 30 гадоў жыцця ён прысвяціў стварэнню дакументальных, мастацкіх і відэафільмаў. Ім створана больш за 70 работ, з якіх сем — мастацкія карціны. У 1998 годзе рэжысёр быў узнагароджаны Дзяржпрэміяй у намінацыі "Кіно і тэлебачанне" за дакументальныя стужкі "Шлях да святыні", "Рабі дабро" і "Місія патрыярха", а ў 1999-м — прэміяй "За духоўнае адраджэнне".

Віктар Шавялевіч працаваў мастацкім кіраўніком дырэкцыі праграм Белтэлерадыёкампаніі, галоўным рэжысёрам "Беларускага кінавідэацэнтра", узначальваў кінастудыю "Крынь". Ён быў першым рэжысёрам, які зняў тэлевізійную пастаноўку балета, — цыкл называўся "Стварэнне". Апошні праект В.Шавялевіча, праца над якім засталася незавершанай, — серыя дакументальных фільмаў аб найноўшай гісторыі Беларусі для тэлеканала АНТ.

Юлія ЦЯЛЬЦЕЎСКАЯ.

Жорж Санд у Мінску

Пасольства Францыі ў Беларусі вырашыла адзначыць двухсотгоддзе з дня нараджэння Жорж Санд мастацкай выставай "Жорж Санд і яе стагоддзе". Мерапрыемства, якое пройдзе з 18 чэрвеня па 1 ліпеня ў Нацыянальным мастацкім музеі, арганізуе галерэя "Зямля людзей" пры падтрымцы Пасольства Францыі і пры ўдзеле Міністэрства культуры Беларусі, Нацыянальнага мастацкага музея, Дома Поль Прутэ ў Парыжы.

Ірына САЗАНОВІЧ.

Адкрыўся Алімпійскі прэс-цэнтр

У мінскім Палацы воднага спорту адкрыўся Алімпійскі прэс-цэнтр "BelSwissBank". На працягу двух месяцаў, што засталіся да пачатку летняй Алімпіяды ў Грэцыі, прадстаўнікі нацыянальных каманд па розных відах спорту будуць трымаць справаздачу перад журналістамі аб падрыхтоўцы да Гульняў, а пасля заканчэння галоўнай падзеі ў свеце спорту прааналізуюць вынікі сваіх выступленняў у Афінах.

Дзмітрый УЛАСАЎ.

Экспрапрыіравалі пяць літраў самагонкі

У Драгічынскі РАУС (Брэсцкая вобласць) звярнуўся 78-гадовы жыхар вёскі Сіманавічы, які паведаміў, што ў пяць гадзін раніцы трое невядомых у шапачках з прарэзамі для вачэй, падняўшы крук унутраных дзвярэй, праніклі ў дом, аднялі 40 долараў ЗША, 100 тыс. рублёў, адрэзалі тэлевізійны кабель і забралі дзве пляшкі з пяццю літрамі самагонкі.

Як паведамілі БелаПАН у прэс-службе УУС аблвыканкама, стала вядома, што злачынства ўчынілі вучань 9-га класа мясцовай школы, які стаіць на ўліку ў інспекцыі па справах непаўналетніх, а таксама 19-гадовы палявод мясцовага сельгаспрадпрыемства і 23-гадовы жыхар Драгічына, які нідзе не працуе, быў тройчы судзімы (апошнім разам у 2000 годзе за разбой) і 1 красавіка вызвалены ўмоўна-датэрмінова.

Ларыса ШЫГАНАВА.

У Мінску пачала працаваць рытуальная інфармацыйная лінія

У Мінску пачала працаваць кругласутачная бясплатная рытуальная інфармацыйная лінія.

Цяпер па нумары **073** можна атрымаць звесткі аб тым, дзе праводзяцца пахаванні, колькі гэта каштуе, а таксама дзе можна атрымаць іншыя рытуальныя паслугі. Акрамя таго, па гэтым нумары можна выклікаць на дом агента па арганізацыі пахавання.

Штодня ў Мінску паміраюць ад 30 да 60 чалавек, прычым асабліва шмат — пасля вялікіх свят.

Кошт пахавання на трох найбуйнейшых могілках — у Калодзішчах, Міханавічах і Дубянцах — складае 60 тысяч рублёў. Паслугі крэматорыя, што размешчаны на Паўночных могілках, складаюць 120 тысяч рублёў.

Да канца года пад Мінскам плануецца адкрыць яшчэ адны могілкі плошчай пяць гектараў.

Лавінія АРЭШКА.

ЧТО ПРОИСХОДИТ В МИРЕ

Суд не поддержал мусульманскую школьницу

Британский суд отказал в иске школьнице, которая пожаловалась на ущемление ее религиозных прав. 15-летняя Шабина Бегум подала в суд после того, как ей запретили носить традиционную мусульманскую одежду в школе. В сентябре 2002 года Шабина была отправлена домой из школы Денби в Лютоне, расположенной на севере Лондона, после того, как явилась на занятия в традиционной мусульманской одежде — длинном одеянии, закрывающем все тело, за исключением лица и ладоней.

Однако суд постановил, что религиозные права Бегам не были нарушены, мотивируя решение наличием в школе нестрогих требований к форме одежды для всех учащихся. Такие требования позволяют избегать религиозных столкновений среди школьников.

Более 80 процентов учащихся школы являются мусульманами, и им позволяется носить брюки, рубашки, а также традиционный "shalwar kameez", состоящий из брюк и туники.

Майкл Джексон откупился от старых грехов 20 миллионами долларов

Более 20 миллионов пришлось заплатить Майклу Джексону, чтобы замять дело, связанное с развратными действиями в отношении ребенка еще в 1993 году. Как передает CNN, 45-летний поп-певец, чьи дела на эстраде в последнее время зашли в тупик, согласился заплатить 15,3 миллиона самому молодому человеку, предъявившему гражданский иск, а также по полтора миллиона его родителям. Истец, которому сейчас уже 24 года, возможно, получил еще 7 миллионов, которые не указаны в соглашении, а адвокат потерпевшего удовлетворился "скромным" гонораром в 5 миллионов.

Ватикан: ужасы инквизиции преувеличены

Средневековая инквизиция не была, конечно, гуманным заведением, но число ее жертв сильно преувеличено. Таковы результаты исторического исследования, проведенного по заказу папы Иоанна Павла II. Комиссия ученых, как принадлежащих, так и не принадлежащих к католической церкви, шесть лет изучала архивные документы. В итоге на свет появился объемистый том с подробными статистическими выкладками. Из них явствует, что, например, великий инквизитор Томас Торквемада в конце XV века сжег в Испании не миллионы, как часто думают, а около 2 тысяч человек. С 1540 по 1700 год испанская инквизиция преследовала по обвинению в ереси 44 тысячи человек, из которых пошли на костер около 2%.

Гораздо чаще приговор состоял в пожизненном заключении, нередко смягчавшемся по прошествии нескольких лет. Наиболее распространенным наказанием было публичное покаяние в той или иной форме. Авторы исследования напоминают, что инквизиторы обычно были профессиональными юристами и бюрократами и руководствовались строгими процедурными правилами, а не личными чувствами. Эти правила требовали наличия доказательств, позволяли обвиняемому защищаться и изымали из употребления сомнительные свидетельства.

Как отмечено в докладе, сожжение людей действительно было обычной практикой в средние века, но большая часть чудовищных приговоров выносилась светским правосудием. Знаменитый случай Жанны д'Арк носил чисто политический характер. Жестокие преследования протестантов при королеве Марии Тюдор не имеют отношения к инквизиции, поскольку ее в Англии вообще не было.

Британским компаниям не хватает отечественных технарей

Крупнейшие британские компании отмечают, что на британском рынке рабочих мест не хватает профессионалов с техническим образованием, выпущенных британскими вузами, сообщает газета Financial Times. Это обстоятельство вынуждает британские компании искать технических специалистов в Восточной Европе, например в Польше и Украине. По словам некоторых специалистов по подбору кадров, восточноевропейские вузы готовят достаточно квалифицированных специалистов, знающих несколько языков.

С Шарона сняты подозрения в коррупции

Юридический советник израильского правительства Менахем Мазуз официально сообщил о том, что премьер-министру Израиля Ариэлю Шарону не будет предъявлено обвинение в коррупции. По словам Мазуза, в результате тщательного изучения всех материалов, подготовленных при участии бывшего генерального прокурора Израиля Эдны Арбель, было решено закрыть дело за недостатком доказательств вины Шарона. Депутат кнессета от партии "ЯХАД" Йоси Сарид заявил о намерении в ближайшие дни опротестовать решение юридического советника правительства в Высшем суде справедливости (БАГАЦ).

Дело израильского премьера основывалось на обстоятельствах подписания контракта по предоставлению консультационных услуг, заключенного его младшим сыном Гиладом Шароном с бизнесменом Давидом Аппелем в конце 1990-х годов. Следствие считает, что непропорционально высокие гонорары, полученные сыном премьера от Аппеля за консультации, были формой взятки.

По данным прокуратуры, Аппель оказал скрытую финансовую поддержку Шарону, занимавшему в то время пост министра иностранных дел Израиля, в обмен на лоббирование своих коммерческих интересов перед греческим правительством.

На допросах Ариэль Шарон сообщил, что ничего не знал о сделке между своим сыном и Аппелем. Он также отверг обвинения в получении незаконной помощи от Аппеля во время нескольких предвыборных кампаний партии "Ликуд".

ПРЯМАЯ РЕЧЬ

Павел БОРОДИН:

«Я готов вашего мэра Павлова из пушки расстрелять...»

Интересный человек Пал Палыч Бородин, государственный секретарь так называемого союзного государства Беларуси и России. Ответив всего на несколько вопросов белорусских журналистов, которые по приглашению российского информационного агентства РИА "Новости" недавно находились в Москве, П.П.Б. "родил" столько афоризмов, что их впору издать отдельной брошюрой под условным названием "Когда говорят сильные мира сего, юмористы молчат".

Не будем утомлять читателя содержанием всей беседы в здании Администрации президента России, где находится кабинет союзного секретаря: Пал Палыч был традиционен в своих взглядах относительно нынешней белорусской власти и союзного строительства. Приведем лишь некоторые безусловно исторические высказывания оригинального политика.

— Я смотрю, среди вас есть и седые, наверное, помните еще времена Советского Союза. Никто из нас не мог и представить живой доллар. А сегодня мы — и у вас, и у нас — рассчитываемся только долларами. Что нам еще остается? Надо образовывать союзное государство и входить 51-м штатом в Соединенные Штаты Америки. И будет тогда все нормально у нас. Россия будет чуть большим штатом, вы — чуть меньшим.

— ВВП (валовой внутренний продукт. — **А.С.**) Канады, где живет 15 миллионов канадцев, из которых 5 миллионов "хохлов", — 900 миллиардов долларов. ВВП Беларуси, где живет 10 миллионов прекрасных людей — 20 миллиардов долларов. ВВП России, в которой живет 160 миллионов совсем не русских людей, — 500 миллиардов долларов. Как говорил мой бывший шеф: "Панимаш, ничего не поймешь".

— Центральный аппарат Министерства сельского хозяйства Беларуси — человек триста, в Министерстве сельского хозяйства России — 800 человек. В такой же орган США входит 32.000 человек. Зачем он им там нужен, этим идиотам толстозадым и большегрудым? Потому, что американское государство держит всю экономику в руках. Мы же свою отпустили. Куда? Никто не знает.

— ВВП России, как я уже говорил, 500 миллиардов долларов. Мы добываем жидких энергоносителей 1 миллиард 100 миллионов тонн по цене 300 долларов за тонну. Если умножить суммарную добычу на цену тонны, получается 330 миллиардов долларов. А в структуре ВВП России топливо составляет всего около 15%. То есть реальный ВВП у нас около двух триллионов. А где остальные деньги? Как говорил мой знакомый, их куда-то смывает. Когда вы, журналисты, там пишете об этом, тоже напишите, что смывает у нас очень много сотен миллиардов долларов. Куда смывает? Наверное, в море, которое находится в Беларуси... Или где-то на Фолклендских островах. Но там уже и банков-то нет. Ни трехлитровых, ни пятилитровых.

— Если Лукашенко хотел бы быть царьком (имеется в виду главой независимой Беларуси. — **А.С.**), то он и был бы царьком. Зачем тогда нужен этот союз? Он (Лукашенко. — **А.С.**) и так без союза проживет. Как ни крути, даже вы, журналисты, сейчас неплохо живете, а уж президенты будут всегда хорошо жить. Вне зависимости от того, куда они будут ориентироваться — на Восток или на Запад. Так что как раз наоборот. И Лукашенко, и Путин, и Ельцин ставили интересы своих народов выше, чем свои интересы. Мы это отчетливо понимаем, что Беларусь и географически, и геополитически уникально расположена. Это своеобразный транспортный коридор... Как у нас говорят: хочешь построить газовый консорциум через Украину — клади 10 миллиардов долларов, хочешь построить через Беларусь — 1,5 миллиарда долларов. Какой вариант выбрать?

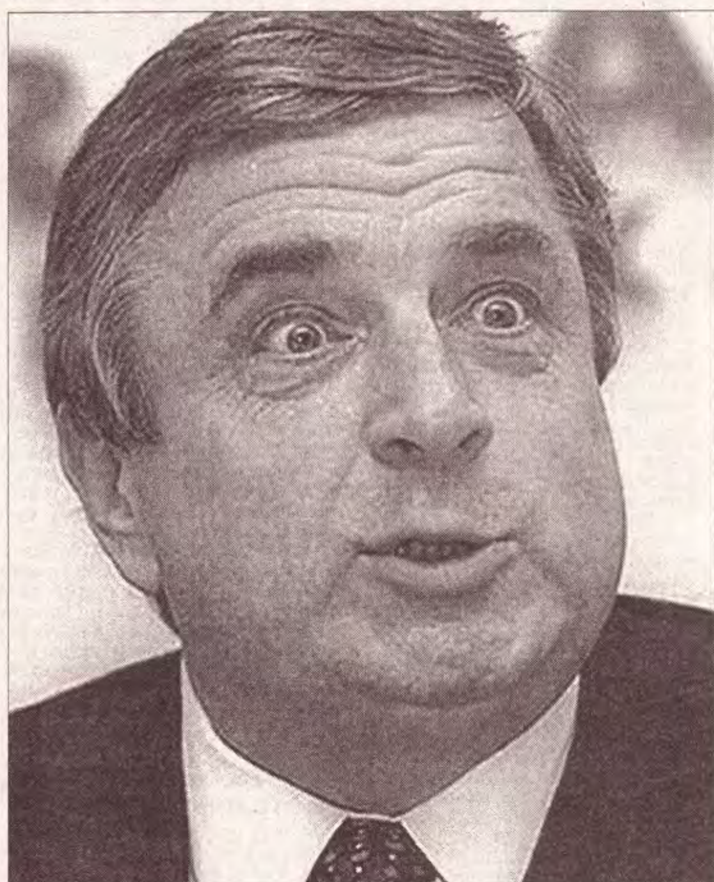

— Ментальность и белорусского, и российского народа одна — ему, народу, нужен царь. Если есть царь, то он есть, если нету царя, то его нету. Я жду от очередной встречи Путина и Лукашенко (в Ялте. — **А.С.**) чисто политических решений. Пусть собираются царь и вице-царь и между собой договариваются. Экономика их подперла уже тоже. Так что нужно принимать политические решения. Мы же с вами живем в одной стране.

— Ну, согласитесь, я так с виду произвожу впечатление дураковатого человека. Но я не дурак, я вообще-то соображаю...

— Можете представить, у меня в детстве были калоши и женские шаровары? У моей мамы было четверо детей. Мы жили на Севере. Зимой мы ели хлеб и сахар, а летом — овощи. Хрущев-дурак к нам домой пришел и корову забрал, у нас молока не было... Потом я жил два года в бараке. Нормально! Зимой у нас было минус 68, летом — плюс 47. Вы себе представьте, как это я мог потом приехать, Кремль сделать, тое-сее? Вы можете себе такое представить?.. Ни один туалет в Кремле не работал. Там были крысы и по колено воды. А сейчас вы видели, где проходила инаугурация Путина? И вы пишете, что "зашел, повернулся, стенка обвалилась..."

— Я видел наших президентов в таком состоянии, что вы представить себе не можете, поэтому уверяю вас, что в самое ближайшее время они сядут и договорятся. Мы тоже были великими. Как дали в зад, так шум стоял! Чтобы там с ними ни случилось, они сядут и договорятся.

— Я такой! Хорошим журналистам достались хорошие начальники, вам я достался!

— Не может доллар стоить 2000 белорусских рублей. Этого не может быть, потому что этого не может быть. Это не доллар стоит 30 российских рублей, это рубль стоит 30 долларов. Совершенно другой должна быть ценовая политика. На мне костюм, на вас костюм, они немножко разнятся, но все равно они стоят где-то долларов по шестьсот, по семьсот. Правда? Мы должны понять, что мы творим безобразие с нашими экономиками...

— Я готов вашего мэра Павлова из пушки расстрелять: я ему предлагал построить несколько жилых домов. Я их за семь лет построил здесь, в Москве, около тридцати. Бесплатно, для государства, используя рынок земли. В Минске за четыре года ничего не могу сделать.

— Прежде чем что-то сделать — президента обуть, одеть или Кремль восстановить, — я всегда смотрю, как это делается во всем мире. К сожалению, как сегодня решаются некоторые вопросы в Беларуси, так не делается ни в одном государстве. Но это вопрос чисто политический.

Записал Александр СИЛИЧ.

Москва.

P.S. *Вначале было желание прокомментировать каждый пассаж небезызвестного Павла Павловича Бородина. А потом подумали: а зачем? Как говорил русский царь Петр I, пусть дурь каждого будет видна.*

За слова, вынесенные в заголовок, на редакцию, думается, Михаил Яковлевич Павлов не обидится. Сделали это, с тем чтобы еще раз подчеркнуть "юмор" человека, которого в свое время пришлось белорусско-российским властям выкупать у швейцарского правосудия. А если кто-то хочет послушать речь П.П.Б. полностью, могу предложить диктофонную запись.

КРОПКІ НАД «І»

Выданне рыхтаваў да друку сакратарыят Парламенцкага сходу Беларусі і Расіі

29 мая б.г. на старонках "Народнай волі" была надрукавана карэспандэнцыя Аляксандра Сіліча "Запах нафталина". На жаль, у ёй па віне аўтара дапушчана недакладнасць — сказана, што кніга-буклет "Союзное государство: вчера, сегодня, завтра (вопросы и ответы)" выйшла ў Маскве пад патранажам пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі. На самай справе выданне рыхтаваў да друку сакратарыят Парламенцкага сходу Беларусі і Расіі.

Як высветлілася, нашага карэспандэнта ўвёў у зман той факт, што кніжку-буклет падчас сустрэчы пасла У.Грыгор'ева з беларускімі журналістамі, візіт якіх у Маскву ладзіла расійскае інфармацыйнае агенцтва РИА "Новости", ім уручылі ў пасольстве, а таксама спасылка на маскоўскае выдавецтва ў ніжняй частцы вокладкі выдання.

За дапушчаную недакладнасць просім прабачэння ў пасла Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі Уладзіміра Грыгор'ева і чытачоў.

Рэдакцыя газеты "Народная воля".

ДА 80-ГОДДЗЯ ВАСІЛЯ БЫКАВА

Валянцін ТАРАС

Дарога да Васіля

Мы пазнаёміліся у 1956-м ці ў 1957-м годзе, дакладна не памятаю. Але добра памятаю, дзе: у Горадні, у рэдакцыі газеты "Гродзенская праўда". Я тады працаваў у "Звяздзе", у Горадні знаходзіўся ў камандзіроўцы і ў "Гродзенскую праўду" зайшоў, каб паставіць у сакратарыяце рэдакцыі пячатку на камандзіровачным пасведчаньні і заадно выканаць просьбу майго сябра, паэта Навума Кісліка, — перадаць прывітаньне работніку рэдакцыі Васілю Быкаву.

Навум працаваў у газеце "Літаратура і мастацтва", у аддзеле паэзіі і прозы. Якраз перад камандзіроўкай я завітаў да яго, і, даведаўшыся, што я зьбіраюся ў Горадню, Кіслік узрадаваўся: "Цудоўна! Абавязкова зайдзі ў "Гродзенскую праўду", перадасі ад мяне прывітаньне аднаму чалавеку". І распавёў, што на мінулым тыдні ў "ЛіМ" паступіла па пошце апавяданьне журналіста з "Гродзенскай праўды", нейкага Васіля Быкава, — рэч выдатная! Якіх-небудзь сем старонак на машынцы, а ўражаньне, нібы прачытаў аповесьць, такі ёмісты зьмест. Апавяданьне пра вайну, пра апошнія хвіліны жыцьця маладога салдата, які сьвядома ідзе на сьмерць, рыхтуецца падарваць сябе і немцаў, калі яны да яго падыдуць (ён паранены і ляжыць на дарозе) апошняй гранатай. Але гэта не героіка на катурнах, ад якой даўно ўжо аскома. Ніякіх "За Радзіму, за Сталіна". Сьмерць як апошняя жыцьцёвая справа. Ніводнай фальшывай ноты. Усе рэаліі абсалютна дакладныя, па ўсім відаць, што гэты Быкаў — франтавік, што ён там быў. Па сіле апавяданьне не саступае Рэмарку, менавіта па сіле — манера, інтанацыя, стылістыка свае. Ён, Навум, такога не сустракаў. Яшчэ ён сказаў, што напісаў аўтару ліст, паведаміў, што рыхтуе апавяданьне да друку і будзе прапаноўваць яго ў адзін з бліжэйшых нумароў "ЛіМа". Але я ўсё роўна абавязкова павінен зайсьці ў "Гродзенскую праўду": "Пазнаёмішся, паглядзіш, што за ён. Мне здаецца, што свой, блізкі нам чалавек".

Не памятаю, як называлася тое апавяданьне: ці то "Апошняя граната", ці то "Апошнія хвіліны", ці то "Апошні выбар". А можа, неяк зусім інакш.

Сам жа Васіль у кнізе ўспамінаў "Доўгая дарога дадому", гаворачы пра свае першыя публікацыі ў менскіх часопісах і газетах, у тым жа "ЛіМе", апавяданьне пра сьмерць салдата, які падрывае сябе і немцаў апошняй гранатай, не згадвае. Можа, сам забыў, як яно называлася, а можа, палічыў не вартым упамінаньня, не важным для сябе, другарадным. Ды як бы там ні было, Навум не памыліўся: убачыў, угадаў у маленечкім апавяданьні нікому яшчэ не вядомага аўтара вялікі талент і падтрымаў яго. Пра тое ведаю, пэўна, адзін я, бо сам Навум ніколі гэтым не хваліўся, не пнуўся ў "хросныя бацькі" знакамітага на ўвесь сьвет пісьменьніка. У ім, у Навуме, не было і ценю таго, што па-руску завецца *суетностью*, тут яны з Васілём былі аднолькавыя. Пры ўсёй рознасьці выхаваньня, характараў, тэмпераменту, маштабу таленту, хоць і пра Навума не скажаш, што талент у яго быў нязначны — ён быў сапраўдны паэт.

Не магу не згадаць ягоны верш (праграмны для яго на пэўным этапе), прысьвечаны Васілю:

Еще звучат шаги,
следы еще не стерты.
Друзья —
да что! —
враги
и те еще не мертвы.
Всё не хотят отдать
то кочку, то высотку...
И ненависть опять
берет меня за глотку.
И словно бы упрек
я непрестанно помню,
что некий свой урок
не весь еще исполнил.
Вот с этим и живу,
а если б вдруг забылся,
упал бы я в траву,
как стреляная гильза.

Гэта не проста прысьвячэньне ў знак сяброўства, тут перазоў з творчасьцю Васіля, вызначэньне ўласнай галоўнай задачы, арганічна зьлітай з Васілёвай: распавесьці пра трагічны лёс свайго пакаленьня, амаль цалкам палеглага на вайне, маладзенькімі салдатамі якой былі яны абодва.

Іхнія ваенныя біяграфіі шмат у чым супадаюць. Як і Васіль, Навум надзеў салдацкі шынель у 17 год, як і Васіль, быў курсантам пяхотнага вучылішча малодшых афіцэраў. Адно што скончыць яго, як Васілю, яму не давялося: фронту не хапала рэзэрваў, і вучылішча кінулі ў бой, каб заткнуць курсантамі нейкую дзюрку. Ваяваў шараговым пехацінцам, у жніўні 1943 года ў бітве на Курска-Арлоўскай дузе быў цяжка паранены — разрыўная куля пацэліла яму наўпрост у лоб. Хлопцы, якія поруч з Навумам беглі ў атаку, бачылі, як ён паваліўся з разварочанай галавою, і пасьля далажылі, што ён забіты. Маці Навума атрымала "пахаронку". Тое самае было і з Васілём, пра што ён распавядае ў "Доўгай дарозе дадому": і яго палічылі забітым у баі каля ўкраінскай вёскі Вялікая Севярынка, і на яго прыйшла "пахаронка". На часовым абеліску над братняй магілай, пастаўленым у Севярынцы адразу пасьля яе вызваленьня ад немцаў, сярод прозьвішчаў палеглых хлопцаў значыўся і Васіль Быкаў...

Але не толькі таму, што ў Навума быў у многім агульны з Васілёвым ваенны лёс, яго ўразіла тое Васілёва апавяданьне пра сьмерць салдата. Калі апавяданьне трапіла яму ў рукі, ён нічога не ведаў пра Васіля. Уразіла, акрамя зьместу, пазіцыя аўтара, бо была яна і ягонай, Навумавай, — пазіцыяй непрычасанай праўды, без дурной палітрукоўскай патэтыкі, без рамантызацыі пекла вайны. Пазіцыяй сумленнай памяці.

Память в нервной клетке спит не замертво —
напряглась, нахохлилась, набычилась...

Наўрад ці Навум, калі пісаў гэтыя радкі, думаў пра Быкава, але мяне, калі згадаў іх, штурхнула ў сэрца, шчымліва адазвалася ў душы гэтае *набычилась:* адразу ўбачыў нахохленага, набычанага Васіля, якім ён станавіўся, калі быў чымсьці занепакоены альбо засмучаны. Альбо незадаволены.

Такім, нахохленым, набычаным, я ўбачыў Васіля тады, у рэдакцыі "Гродзенскай праўды", у дзень першага майго з ім знаёмства. А калі ўсю праўду казаць, не прыхарошвацца, то ён зрабіўся такім, размаўляючы са мною, слухаючы мае кампліменты. Яны яму не падабаліся. І сам я яму не спадабаўся. Зразумеў я гэта не тады, а праз шмат год, калі мы ўжо былі сябрамі, калі я ўжо ведаў, які ён сьціплы, стрыманы, амаль заўсёды сур'ёзны чалавек. Не мог яму спадабацца сталічны ферт, што ўваліўся да яго ў рэдакцыю, як у сваю кватэру, сеў без запрашэньня, запаліў папяросу, не папрасіўшы дазволу, і ўзяў такі тон, нібы даўно быў з ім запанібрата.

Сьмешна апраўдвацца праз столькі гадоў, ды ўсё ж скажу, чаму я так сябе паводзіў: гэта мае "звяздоўства" з мяне пёрла. Хоць працаваў я ў "Звяздзе" ўжо года паўтара, усё яшчэ не мог апамятацца — са студэнцкай лавы трапіў на такую вышыню! Ды яшчэ ў аддзел літаратуры і мастацтва, аўтары якога — "жывыя класікі", якіх ведае ўся Беларусь і нават увесь Савецкі Саюз: Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Максім Танк, Аркадзь Куляшоў, Пімен Панчанка, Міхась Лынькоў, Піліп Пестрак, знакамітыя мастакі, артысты, кампазітары. Што мне нейкая абласная рэдакцыя, што мне нікому не вядомы Быкаў, хоць Навум і ў захапленні ад ягонага апавяданьня!.. Да таго ж гэты Быкаў аказаўся не такім, якім я яго сабе ўяўляў: я думаў, што ён намнога старэйшы за мяне і нават за Навума, бравы, з сівымі скронямі, з афіцэрскай выпраўкай, шыракаплечы, само прозьвішча *Быкаў* малявала такі партрэт. А за сталом у адным з пакояў рэдакцыі сядзеў зусім малады, вясковага выгляду хлопец, амаль, як мне здалося, мой аднагодак, і я, падышоўшы да стала, зьвярнуўся да яго на "ты": "Гэта ты Быкаў? Я думаў, ты старэйшы!.." Твар у хлопца быў звычайны, нават, як мне зноў жа здалося, невыразны, але вочы на мяне зірнулі разумныя, вострыя. "Вы да мяне? — суха спытаў хлопец. — Я вас слухаю". Я размашыста падаў яму руку, каб пяздароўкацца ад усёй душы, але ён сваю падаў "дошчачкай" і рукаканьне атрымалася адчужанае, кончыкамі пальцаў. "Слухаю вас", — паўтарыў ён паранейшаму суха. Я назваўся, сказаў, што я з Менска, персанальна да яго, ад Навума Кісліка з "ЛіМа". Ён чамусьці не прапанаваў мне сесьці, і я бесцырымонна сеў без запрашэньня, закінуў нагу на нагу, запаліў "беламорыну", спытаў: "Ты атрымаў ліст ад Кісліка? Наконт твайго апавяданьня?" — "Так, атрымаў. У Кісліка паявіліся нейкія заўвагі?" Я сказаў, што ніякіх заўваг няма, проста Навум папрасіў мяне перадаць яму, Быкаву, прывітаньне, ён вельмі ўражаны апавяданьнем, кажа, што па сіле яно не саступае Рэмарку. Сам я яго не чытаў, прачытаю ў "ЛіМе", але ведаю, што Навум не памыляецца, у яго добры нюх на сапраўдную літаратуру, і калі ён сказаў, што апавяданьне выдатнае, можна не сумнявацца, што так і ёсць. "Так што быць табе новым Рэмаркам!" Вось тут ён і спахмурнеў, набычыўся, зірнуў на мяне непрыязна, шэра-блакітныя з зялёнымі іскаркамі вочы зрабіліся калючымі. Вядома, тады я гэтага не заўважыў, дакладней, гэта мяне не спыніла, і я стаў распавядаць яму пра Кісліка, які гэта цікавы, яркі хлопец, цудоўны паэт, распавёў ягоную ваенную біяграфію і, вядома ж, пахваліўся, што і я быў на вайне, у партызанах, што я таксама паэт, што працую ў "Звяздзе", у аддзеле літаратуры і мастацтва, і, вядома ж, пахваліўся, што добра знаёмы з усімі слыннымі пісьменьнікамі, і падаў гэта так, быццам не проста знаёмы, а і "на кароткай назе" з імі, што называецца, "вась-вась". Ён слухаў моўчкі і набычваўся ўсё больш, усе больш нахохліваўся, а мне карцела, як я цяпер гэта разумею, выклікаць у яго цікавасць да маёй персоны, хацелася спадабацца — тады мне ўсім хацелася падабацца. І я балбатаў і балбатаў. Ён, зірнуўшы на гадзіньнік, раптам устаў, і я вымушаны быў устаць, але, не зважаючы на ягоную да мяне непрыязнасьць, разьвітацца намерыўся ладкі ў ладкі, каб звонка пляснуць далонню аб далонь, але тое не атрымалася: ён зноў падаў руку "дошчачкай", буркнуў: "Усяго найлепшага".

Так скончылася першая мая сустрэча з Васілём — на маёй абарванай на паўслове хлестакоўскай балбатні і ягонай набычанасьці...

Ніколі не пытаўся ў Васіля, якое я тады зрабіў на яго ўражаньне, — не было нагоды спытаць. Ды і забылася з гадамі тая першая наша сустрэча. Калі сябруеш з чалавекам сорак з гакам гадоў, здаецца, што ён быў у тваім жыцьці заўсёды, і проста не можаш згадаць, уявіць час, калі ты яго не ведаў. Згадалася тая першая сустрэча, калі яго не стала: боль страты абвастрыў памяць, і з яе пачало ўсплываць усё звязанае з ім, хоць здавалася, што памяць даўно ўжо зрабілася, як нерат, у якім засталіся адно вялікія "рыбіны", а "маляўкі" неўпрыкмет павысьлізгвалі. Аказваецца, засталіся і "маляўкі". Хоць якая гэта "маляўка" — першая сустрэча з Быкавым!

Я невыпадкова называю тое нашае знаёмства *першым*. Некалькі гадоў яно не мела працягу, аж да пачатку 60-х, калі мы пазнаёміліся зноў, нібы ўпершыню. А да сяброўства было яшчэ цэлае дзесяцігоддзе. Хоць Навум сказаў у 1956-м (ці ў 57-м), што, як яму здаецца, гэты Быкаў з "Гродзенскай праўды" — свой, блізкі нам чалавек, зьблізіліся мы далёка не адразу, былі добрымі знаёмымі, нават прыяцелямі, аднак не блізкімі сябрамі. І мне, і Навуму, усім хлопцам з нашага, "кіслікаўскага", кола сяброў трэба было прайсьці доўгую дарогу да Васіля, да ягоных крытэрыяў у жыцьці і ў літаратуры, да ягонай грамадзянскай пазіцыі, ягонага стаўленьня да сьвету, у якім мы жылі. Хоць, здавалася, паміж ім і намі няма прынцыповай розьніцы, што мы поўныя аднадумцы. Аднак розьніца была, і вялікая, што да канца разумееш адно цяпер, выразна бачыш з адлегласьці амаль паўстагоддзя. А розьніца ў тым, што мы — Навум, я, Алег Сурскі, Мікола Крукоўскі, у значнай ступені нават Алесь Адамовіч, Рыгор Барадулін, Рыгор Бярозкін, усе тыя, хто і складаў "кіслікаўскае" кола, — хоць і стаялі пасьля XX з'езда на пазіцыях антысталінізму, хоць і сьмяяліся з Мікіты-кукурузьніка, а пазьней з брывастага Леаніда Ільіча, усё ж не адмаўлялі сістэму ў цэлым, заставаліся ў палоне ілюзій бальшавіцкай утопіі, спадзяваліся на нейкі "сацыялізм з чалавечым тварам". (Пасьля XXII з'езда КПСС, які прыняў рашэньне вынесьці цела Сталіна з маўзалея, я напісаў верш "Вяртаньне да Чалавека", пафас якога палягаў у тым, што, нарэшце, ад жорсткага, крыважэрнага бога — Сталіна краіна вярнулася да Леніна, "самага чалавечнага чалавека"...) У Васіля ніякіх ілюзій накот сістэмы не было ні тады, ні раней, што пацьвярджаецца ў ягонай перадсьмяротнай споведзі — у "Доўгай дарозе дадому". А яшчэ была розьніца паміж нашай і ягонай ацэнкай Вялікай Айчыннай вайны — наша зыходзіла з пазіцый савецкага патрыятызму, хоць мы і лічылі, што пра вайну трэба пісаць праўду, не прыхарошваць яе рамантычнымі мітамі, а Васілёва пазіцыя была пацыфісцкай, ён не падзяляў вайну на справядлівую і несправядлівую — у ягоных вачох любая вайна ёсць трагедыяй для народа. Гэтыя свае погляды — і на савецкую сістэму, і на вайну — ён, калі стаў нам давяраць, выказваў без эківокаў, называючы ўсе рэчы сваімі імёнамі, ад чаго нам рабілася крыху ніякавата, нават страшнавата, для нас яшчэ існавала мяжа, якую нельга пераступаць.

Савецкасьць — незвычайны феномен! Ведаеш пра жудасныя злачынствы "роднай улады", але аддзяляеш іх ад прыроды гэтае ўлады, ад яе першапачатковай сутнасьці, не адважваешся дадумаць да канца і прызнаць, што злачынная сама ўлада ў цэлым, і вінаваціш толькі асобных кепскіх ейных чыноўнікаў. Тое было хваробай не адно нашай, але і ўсіх тых, каго сёньня называюць "шасьцідзесятнікамі". І хоць гісторыкі літаратуры далучаюць і Васіля да гэнэрацыі "шасьцідзесятнікаў", гэтых апошніх савецкіх ідэалістаў, ён ім ня быў. Ён быў сам па сабе. Але, паўтаруся, здаваўся нам адным з нас, толькі значна больш таленавітым — магутнасьць ягонага таленту адчувалі мы ўсе, як адчуваеш сілавое поле высакавольтнай падстанцыі. Але тое ў ягоных творах, а ў побыце, у нашых пасядзелках у Навума ён нічым асабліва не вылучаўся, ня быў, што называецца, душою кампаніі. Душою кампаніі былі гаваруны накшталт мяне, Навума, Рыгора Бярозкіна — хто калі, у залежнасьці ад тэмы размовы і ступені "паддатасьці". А ў Васіля язык быў не надта падвешаны, красамоўцам яго не назавеш, свае думкі ён фармуляваў, запінаючыся, марудна, і слухаць яго было часам цяжка. Ён гэта ведаў і таму больш слухаў, чым гаварыў. Шкада, што мы ня ўмелі слухаць, асабліва я...

Менавіта тую "кіслікаўскую" кампанію мае на ўвазе Васіль у "Доўгай дарозе дадому", калі распавядае, як Аляксей Карпюк езьдзіў у Менск сварыцца з ягонымі, Васілёвымі, сябрамі, якія "спойваюць Быкава".

Аднойчы мне патэлефанаваў Навум, сказаў, каб я неадкладна да яго прыехаў: у яго сядзіць Алёша Карпюк, у якога да нас нейкая вельмі сур'ёзная справа. Што за справа, ён, Навум, не ведае: Карпюк патрабуе, каб сабраліся ўсе хлопцы, перадусім каб ты быў. Як усе зьбяруцца, тады ён і скажа. Праз паўгадзіны я прымчаўся да Навума, на вуліцу Фрунзе, 3. Не памятаю, хто там яшчэ быў, здаецца, Хвёдар Яфімаў, Рыгор Бярозкін і мастак Барыс Забораў — усю нашу кампанію сабраць не ўдалося. На канапе сядзеў злосны, насуплены Карпюк, руку мне падаў неахвотна, вочы калючыя. Пачакалі яшчэ крыху, але нікога больш не дачакаліся. І Карпюк пачаў: "Вось што, хлопцы, — з гэтым трэба канчаць! Вы свойваеце Васіля! Ніводная ягоная паездка ў Менск не абыходзіцца без таго, каб ён тут з вамі не напіўся. На вас мне, шчыра кажучы, напляваць — піце, калі здароўя не шкада. Але вы павінны разумець, што такое Быкаў, кім ён ёсьць для беларускай літаратуры. Я вам не дам зрабіць з яго алкаголіка!"

З паўгадзіны ён чытаў нам мараль, сараміў, бэсьціў, слова нікому не даваў прамовіць: "І слухаць не хачу! Якія тут могуць быць апраўданьні? Вы — злачынцы!" Мы сумеліся, разгубіліся, пачувалі сябе школьнікамі перад суровым настаўнікам. Вядома, Карпюк перабольшваў, у Навума ніколі не пілі "па-чорнаму", ніколі Васіль не напіваўся, ды ўсё ж у пэўнай ступені Карпюк меў рацыю — без кілішка не абыходзілася аніводная нашая пасядзелка.

"Антыалкагольная акцыя" Карпюка ў імя выратаваньня Быкава не мела посьпеху, хоць Аляксей і самому Быкаву прачытаў мараль і засьцярог яго ад нашай "кампаніі п'янтосаў", пра што нам, сьмеючыся, распавёў Васіль, прыехаўшы з Горадні. І пасядзелкі нашыя працягваліся. Прыязджаючы ў Менск, Васіль абавязкова заходзіў да Навума, той па тэлефоне выклікаў мяне і іншых хлопцаў, і пачыналася гавэнда пра ўсё на сьвеце. Вядома, больш пра палітыку, пра тое, што дзеецца ў краіне, пра тое, што зноў вярнуліся старыя часы сталіншчыны. І вось аднойчы Васіль спытаў у Навума, ці зьвяртаў ён увагу на тое, што кожнага разу, як толькі мы сядаем за стол, пад вокнамі Навумавай кватэры паяўляецца белая "Волга" з антэнай? — "Якая "Волга"? — зьдзівіўся Навум. — Я не бачыў!.." "А ты зірні ў акно, — сказаў Васіль, — яна ўжо тут..." Навум і ўсе мы падышлі да акна: сапраўды, пад вокнамі, ну не зусім пад вокнамі, праз дарогу, стаяла белая "Волга". З антэнай. "Ну і што? — спытаў Навум. — Стаіць і стаіць!" — "А тое, што нас слухаюць", — сказаў Васіль. Навум недаверліва засьмяяўся: "З чаго ты ўзяў? У маім доме жывуць розныя начальнікі, той жа прарэктар БДУ Малышаў. Мабыць, гэтая "Волга" прывозіць яго дадому на абед і чакае, пакуль ён абедае. Ці каго іншага прывозіць". — "А я табе кажу, што нас слухаюць, — ціха сказаў Васіль, — запісваюць. Тое не мае страхі, я ведаю дакладна. Ад каго, няважна... Так што, хлопцы, рабіце высновы!.."

Навум задумаўся, пачаў успамінаць, ці бачыў ён калі, каб у тую "Волгу" садзіўся прарэктар БДУ альбо хто іншы з ягоных суседзяў. Не ўспомніў! А ўспомніў, што не паяўлялася тут раней ніякая "Волга". (Дзіўна, як гэта мы ўсе тады не заўважалі той "Волгі", пакуль Васіль нам яе не паказаў. Машын жа ў тыя часы было мала, не тая безьліч, што цяпер, да таго ж вуліца Фрунзе была ў той час зусім ціхая, машыны па ёй амаль не хадзілі, — дзе былі нашыя вочы?) Стала ясна, што "слухаць" нас пачалі таму, што ў кампанію ўвайшоў Быкаў — менавіта ён цікавіў "слухачоў".

Гэта быў час, калі яго цкавалі за "Мёртвым не баліць", калі ў КДБ пільна сачылі за кожным ягоным крокам, калі ў сваёй гарадзенскай кватэры Васіль знаходзіў "жучкоў". Калі за ім па пятах пачалі хадзіць "жучкі" двуногія. І тут немагчыма не згадаць адзін даволі забаўны эпізод. У Саюзе пісьменьнікаў была нейкая ці то нарада, ці то сход, ці паседжаньне прыёмнай камісіі, няважна. Пасьля чаго мы — Навум, Рыгор Бярозкін, Рыгор Барадулін, Хвёдар Яфімаў, я і яшчэ нехта з нашых хлопцаў — вырашылі пайсьці ў рэстаран. Запрасілі Васіля. І хоць ён быў, што называецца, "нарасхват", вельмі многія цягнулі яго ў сваю кампанію, Васіль пайшоў з намі. Але да нас неяк непрыкметна прыстаў, прыліп Яўген К., маленькага росту каржакаваты чалавек з хітравясёлымі вочкамі і аттапыранымі вушамі. Вядома, ніхто яго не запрашаў. Спачатку мы думалі, што ён проста ідзе ў адзін бок з намі, а потым адстане, пойдзе сваёй дарогай, аднак каля рэстарана "Нёман", у які мы звычайна хадзілі, калі абедалі ці вячэралі не ў Навума, убачылі, што К. і не думае ад нас адстаць, а наважыўся ісьці з намі ў рэстаран. Што было рабіць? Не магло быць і размовы, каб ён з намі пайшоў, мы ўжо даўно не дапускалі ў сваю кампанію выпадковых людзей, тым больш не маглі дапусьціць К., пра якога ведалі, што ён "дужа партыйны" таварыш, "ідэйна вытрыманы". І, пастаяўшы каля "Нёмана" хвілін дваццаць, накіраваліся да кафэ "Вясна". І там пастаялі. На К. падкрэсьлена не зьвярталі ўвагі, даючы тым самым яму зразумець, што чакаем, калі ён ад нас адчэпіцца. Дзе там! Амаль гадзіну мы швэндаліся туды-сюды — ад "Вясны" зноў да "Нёмана", ад "Нёмана" да "Вясны", і ён за намі, як прывязаны. Сказаць яму, каб адчапіўся, было неяк няёмка — інтэлігенты! І вось раптам Васіль спыняецца і кажа: "Ну ўсё, досыць! Не пазбавімся, бо чалавек на рабоце. Пайшлі, есьці хочацца!.." Але К. нават не пачырванеў, нібы не пачуў гэтага "чалавек на рабоце", і пайшоў-такі з намі ў "Нёман". Спачатку сядзеў за сталом моўчкі, апусьціўшы галаву, але, узяўшы чарку, асьмялеў, стаў умешвацца ў размову, падаваць рэплікі. Мы па-ранейшаму яго не заўважалі, быццам яго тут не было, і чарку яму не налівалі, ён сам сабе наліваў. Што да размовы, то інфармацыі ў ёй для чужых вушэй не было ніякай: мы гаварылі пра розныя жыцьцёвыя дробязі, распавядалі бяскрыўдныя анекдоты. Ні слова пра палітыку. Пад канец Васіль усё ж пашкадаваў К., спытаў у яго, як жывецца-можацца, і руку яму падаў, калі разьвіталіся на вуліцы. К. схапіў Васілёву руку ў свае абедзьве і доўга трос, бубніў словы ўдзячнасьці...

Сёньня думаю, што наўрад ці К. увязаўся за намі таму, што быў "на рабоце", хутчэй за ўсё надта ж хацелася яму пабыць у кампаніі з Быкавым, каб потым гэтым пахваліцца. Бо чым больш бруду вылівала на Васіля партыйная прэса, чым больш яго бэсьцілі, тым большай станавілася ягоная слава, узрастаў ягоны пісьменьніцкі і чалавечы аўтарытэт — ад яго зыходзіла аура значнасьці, аура вялікай *асобы*.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

ДА 80-ГОДДЗЯ ВАСІЛЯ БЫКАВА

Дарога да Васіля

(Заканчэнне.
Пачатак на 3-й стар.)

Тое адчувалі навет ягоныя заціятыя ворагі, супраць іхняй волі імі авалодваў піетэт перад Быкавым. І якім бы вернападданым партыі ня быў маленечкі літаратар К., тое, што ён пабыў у адной кампаніі з Быкавым, было, напэўна, для яго вялікай падзеяй, цешыла ягонае самалюбства: з самім Васілём Быкавым піў гарэлку! Але тады ня было ўпэўненасьці, што К. выконваў заданьне КДБ, што ён стукач. Зрэшты, хто ведае? Можа, мы і не памыляліся...

...Перасоўваю праз дзесяцігоддзе з вялікім гакам — у тыя часы, калі не было ўжо той нашай "ксілікаўскай" кампаніі. Дакладней, той, якой яна праіснавала да перабудовы, да найноўшага этапу гісторыі нашай краіны, калі мы апынуліся перад выбарам: з кім мы? З новай Беларусю, з адраджэнскім рухам, які з моманту свайго ўзьнікненьня напрыканцы 80-х атаесаміўся з постацямі Зянона Пазьняка і Васіля Быкава, ці супраць іх? Пазьняка мы зусім не ведалі, толькі па ягоных прамовах на мітынгах і газэтных артыкулах, а вось Быкаў! Мы з Быкавым ці не? Для некаторых з нас выбар аказаўся балючым, драматычным, перадусім для Навума. Хоць усе мы тыя, хто ўваходзіў у ксілікаўскае кола сяброў, былі рускамоўнымі літаратарамі (Алесь Адамовіч, Хведар Ярміш, Аляксандр Дракахруст, я), найбольшую драму ў новай рэчаіснасьці перажываў Навум. Калі развалілся Савецкі Саюз, Навум успрыняў гэта як страту Радзімы, пра што сказаў у адным з апошніх сваіх вершаў.

Ён не бачыў сябе ў новай Беларусі, хоць добра ведаў беларускую мову, быў выдатным перакладчыкам беларускай паэзіі і прозы. Ведаў — але як "замежную", не сваю. Не мог сказаць, што яна цяпер ягоная. І беларуская гісторыя, якую таксама ён нядрэнна ведаў, была яму чужая. Да мозгу костак ён быў рускі інтэлігент, рускі паэт. Але пайсьці пад сьцягі расейскіх "ура-патрыётаў", пад сьцягі прарасейскіх "інтэрнацыяналістаў" ён не мог таксама. І не таму, што быў "графскага" паходжаньня (слынная пятая графа савецкай анкеты), ці мала ў нас "графаў", якія вельмі рагма паставіліся да адраджэнцкага руху, салідарызаваліся з ворагамі беларушчыны, — адзін такі "граф", "рускі паэт" Аўрушын выступіў у сярэдзіне 90-х гадоў з артыкулам, у якім сьцьвярджаў, што рускамоўным літаратарам вельмі цяжка жывецца ў сёньняшняй Беларусі, што іх душаць беларускія выдавецтвы, што беларусізацыя выцясняе вялікую рускую культуру, абураўся, што Цётку ставяць вышэй за Блока. І гэта сьцьвярджалася на фоне трагічнай суцэльнай русіфікацыі Беларусі! Пасьля рэфэрэндуму, які надаў рускай мове статус дзяржаўнай! Навум ня мог заняць такую пазыцыю, ён мог кінуць камень у сваіх беларускіх сяброў, а расейскія і прарасейскія палітыкі выклікалі ў яго, сапраўднага рускага інтэлігента, агіду. Ён заставаўся на "нейтральнай" пазыцыі, хоць, што праўда, разумеў, што ў нейтралітэце Навум не знойдзе надзейнай апоры, і гэта надумвала яму пастаянную і балючую...

Мы з Васілём у той час пры кожнай сустрэчы гаварылі пра Навума, пра ягонае гора, якое "говорило по-русски", і некаторыя выказваньні Васіля я запісаў. Ён сказаў аднойчы: "Пакуль мы ўсе былі на адной "ільдзіне", холад, які працінаў нас, быў для ўсіх аднолькавы, але вось "ільдзіна" раскалолася, і кожны яе кавалак атрымаў магчымасьць плысьці самастойна. Самастойна растапіць "лёд", пераўтварыць "ільдзяное" покрыва ў грунт, у глебу, сваю, нацыянальную глебу, дакладней, аднавіць яе, бо некалі кожны кавалак і быў зямлёю таго ці іншага народа, пакуль расейскі Дзед Мароз не закаваў усе кавалкі ў адзін ільдзяны панцыр. У імперыю. Тое аказалася недаспадобы родным, так бы мовіць, унукам Дзеда Мароза — засумавалі па агульным панцыры, па моцы імперыі. Я не пра Навума, ён разумны, сумленны чалавек, і сумуе не па імперыі — па Расіі, якую насіў у сабе, якую адчуваў сваёй духоўнай радзімай. На жаль. Беларусь такой радзімай для яго не была пры ўсёй ягонай павазе да нашай мовы, літаратуры, культуры. Але ж павага — яшчэ не любоў, якая патрабуе ахвярнасьці, гатоўнасьці пайсьці на Галгофу ў імя ўсяго гэтага. Што зробіш, шкада Навума, але я магу толькі паспачуваць яму — дапамагчы ў дадзеным выпадку немагчыма..."

Калі Навум памёр ад цяжкай хваробы — 27 сьнежня 1998 году — у шпіталі для інвалідаў вайны ў Бараўлянах, Васіля не было ў Менску, наогул у Беларусі, ён ужо жыў за мяжой, у Фінляндыі. Але быў ад яго да мяне праз некалькі дзён пасьля пахаваньня тэлефонны званок: ён сказаў, што толькі што даведаўся пра сьмерць Навума, глыбока засмучаны, і папрасіў, каб я занёс ад ягонага імя кветкі на магілу. Ці мог я падумаць, што праз чатыры з паловай гады буду плакаць і над Васілёвай магілай?.. Цяпер для мяне іхнія магілы нібы адна — братняя, пад адным абеліскам памяці аб іх. Абодва яны для мяне як мудрыя старэйшыя браты. І ўсё ж, пачынаючы з сярэдзіны 80-х гадоў (забываюся, што цяпер ужо трэба казаць — мінулага стагоддзя), калі неабходна было самавызначыцца, заняць ясную грамадзянскую пазіцыю, арыенцірам маім стаў Васіль. І яшчэ Алесь Адамовіч. Там, дзе яны, — там і маё месца. Не толькі таму, што яны мае сябры, не проста за кампанію (сябрам заставаўся і Навум), а перадусім таму, што ў мяне не было той драмы, якая разрывала душу Навума, наадварот, я адчуў сябе часьцінкай абуджанай беларускай стыхіі, — чаму так сталася, пра вытокі маёй беларушчыны, якая перамагла мяне самога як савецкага чалавека, чый адрас не дом і не вуліца, чый адрас — Савецкі Саюз, пра ўсё тое першае дзесяцігоддзе постсавецкай Беларусі — падрабязны расповед у маёй кнізе ўспамінаў "Імгненьні веку", якая пісалася і ўсё яшчэ пішацца апошнім часам...

...Найбольш зьблізіўся я з Васілём у апошні год ягонага жыцьця, асабліва ў апошнія месяцы. Гэта самы балючы ўспамін пра яго. Але ёсць у тым болю і шчымлівая радасьць, шчымлівае шчасьце апошніх сустрэчаў з ім, самых шчырых і цёплых за ўсе гады нашага знаёмства. Адна з такіх сустрэчаў адбылася 28 траўня 2002 году.

У той дзень раніцай (была нядзеля) я прыехаў з лецішча ў горад і адразу патэлефанаваў Рыгору Барадуліну: напярэдадні, дні за тры, мы з ім дамовіліся, што сустрэнемся, каб вызначыць агульную пазіцыю на паседжаньні маючай адбыцца Рады Беларускага ПЭН-цэнтру, якая планавалася на панядзелак. А Рыгор кажа: "Наконт Рады потым! З Нямеччыны на некалькі дзён прыехаў Васіль, хоча сустрэцца з усімі нашымі хлопцамі, але няма дзе. Ён табе тэлефанаваў яшчэ ўчора, звязвайся з ім". Набіраю Васілёў нумар, трубку бярэ ягоная жонка Ірына Міхайлаўна, і тут жа перадае яе Васілю. Высьвятляецца, што, сапраўды, няма дзе сустрэцца — на кватэры ў Васіля не выпадае, Ірына Міхайлаўна вельмі кепска сябе адчувае, у Рыгора свае прычыны, у іншых хлопцаў таксама. Пайсьці ў рэстаран? Там не пагаворыш, чужыя вушы вакол. "Можа, — кажа Васіль, — збярэмся ў цябе? Калі, вядома, твая Рэня будзе не супраць". — "Якое супраць! Ня будзе яна супраць! Але яна на лецішчы, так што мне самому давядзецца прыгатаваць гарбату". — "Чаму гарбату? — кажа Васіль. — Трэба выпіць па чарачцы, закусіць адпаведна. Зробім так: зараз я да цябе пад'еду на таксоўцы, прывязу грошы. Не пярэч! Багач знайшоўся! У мяне пакуль што больш грошай, чым у цябе. Сустрэнеш мяне, калі табе няцяжка, каля пад'езда, у дом заходзіць ня буду, мне яшчэ туды-сюды трэба заехаць". Хвілін праз дваццаць я сустрэў яго каля свайго пад'езда, ён вылез з машыны, бадзёры, нават вясёлы, усьмешлівы. Мы абняліся, расцалаваліся (гады тры не бачыліся, толькі па тэлефоне "сустрэліся" аднойчы, у траўні 2001 году. Калі я прыязджаў у Прагу ў адведкі да сына, які працаваў у беларускай рэдакцыі Радыё Свабода. Размаўлялі хвілін сорак, калі не гадзіну, радыё зрабіла нам такі падарунак, аплаціла размову). Адчуваньне ў мяне было такое, нібы бачыліся літаральна ўчора — пачуцьцё роднасьці, блізкасьці не зьнікла за гэтыя тры гады. Ён уручыў мне 80 тысячаў і паехаў, а я памчаўся на Камароўскі базар. Перадусім купіў кавалак сьвініны, паляндвіцу (Васіль папрасіў, каб я абавязкова купіў добрай свініны і запёк яе ў духоўцы, пакардзіўся, што Ірына даўно ўжо не дае яму мяса, трымае на дыеце, на якой настойваюць лекары, корміць рознымі прэснымі кашкамі: "Думаюць, што гэтым яны мяне ўратуюць!". Ён сказаў гэта неяк насьмешліва, але тады я не зьвярнуў асаблівай увагі на тую фразу, згадаў яе пазьней, калі даведаўся, што ён цяжка хворы, і падумаў, што ён, відаць, ведаў пра сваю хваробу ўжо тады, у траўні 2002-га...), купіў чырвонай ікры, найлепшай кілбасы, памідоры, агуркі, маладую бульбу, селядзец. І ўпершыню ў жыцьці сам усё згатаваў і прыгатаваў, накрыў стол не горш за жонку. Было нас за тым сталом сямёра: Васіль, Рыгорка Барадулін, Сярожа Законьнікаў, Гена Бураўкін, Міша Тычына, Валянцін Блакіт, ну і я, вядома. Размова была сумбурнай, хоць пілі мы зусім мала, ды і то не ўсе — Рыгор ужо трыццаць год у рот не бярэ, Бураўкін і Законьнікаў таксама "завязалі", аказалася, што і Блакіт можа дазволіць сабе ня больш, чым пяцьдзесят грамаў, так што толькі мы з Мішам узялі па сто. Васіль пажартаваў, сказаў, што от узрадаваўся б нябожчык Алёша Карпюк, паглядзеўшы на нашу кампанію! Якія ўсе зрабіліся паінькі! Сам ён піў віно (для яго я па ягонай просьбе купіў бутэльку "Мерло", віно неблагое, вінаграднае), і еў усё, што было на стале, — з такім выглядам, нібы некаму нешта даказваў, маўляў, хачу і ем!.. Ды ўсё ж размова была сумбурнай, бо гаварылі ўсе адразу і адразу пра ўсё, адзін Васіль сядзеў моўчкі, слухаў. Якраз у тыя травеньскія дні 2002-га мы перажывалі цяжкую паразу: быў створаны ўладамі так званы холдынг на чале з Таісай Бондар ("бондар-каманда", як кажа Барадулін), які праглынуў усе літаратурныя часопісы — "Полымя", "Маладосьць", "Крыніцу", "Нёман". Па сутнасьці, мы страцілі "ЛіМ". Пайшлі ў атаку на Саюз пісьменьнікаў выпрабаваныя яшчэ за савецкім часам літаратурна-партыйныя інквізітары. Адзін з іх, літаратурны дарадца лукашэнкаўскай адміністрацыі Скобелеў, "закадычный друг" расейскіх імперцаў, прылюдна агучыў праскрыпцыйны спіс беларускіх літаратараў, друкаваць якіх дзяржаўныя СМІ, ды і наогул СМІ не павінны. Бо гэтыя літаратары — перадусім Быкаў, Барадулін, Бураўкін, Законьнікаў — "адарваліся ад нацыянальнай глебы і перайшлі на пазіцыі глабалізму, а сёньня трэба адстойваць нацыянальны суверэнітэт". Сапраўды, няма мяжы ўмельству скобелевых усё падаваць навыварат, няма мяжы іхняму палітычнаму шулерству і вынаходлівасьці ў хлусьні... Пра гэта мы гаварылі, крычэлі, жахаліся таму, што дзеецца. А потым спакойна, ціха, стомлена гаварыў Васіль. Сказаў, што беларускай нацыі, па сутнасьці, няма, пачала было складвацца, ды не далі скласьціся. Ёсьць нейкія слаі беларушчыны ў гарадах (частка інтэлігенцыі), ёсьць асобныя астраўкі ў глыбінцы, але нацыі няма. З гэтага і трэба пакуль што зыходзіць. Мы з ім не спрачаліся, разумелі, што ён, як заўсёды, наўмысна завастрае пытаньне, спыталі толькі: дык што нам рабіць? "Як што? — здзіўлена ўсьміхнуўся Васіль. — Тое, што і рабілі. Думаць, пісаць, не маніць. Заставацца самімі сабою, ні на ёту не адступацца ад свайго. Можа, і будзе з гэтага некалі плён. Гэта як у Цютчава: "Нам не дано предугадать, чем наше слово отзовется". Вось і будзьма трымацца за Слова..."

Праз месяц пасьля той сустрэчы я надрукаваў у газэце "Культура" (газэта дзяржаўная, але, дзякуй Богу, усюды ёсьць нармальныя людзі, якія не баяцца ўласнага ценю) эсэ "Дні нараджэння Васіля", да 78-х Васілёвых угодкаў. У тым эсэ, між іншым, было сказана: "...ён народжаны ў чэрвені — чэрвенем — двойчы. 19-га як дзіцятка, сыночак селяніна і сялянкі з вёскі Бычкі, што на Віцебшчыне, на Ушацкай зямлі. 22-га — як воін вялікай вайны, якая зрабіла яго пісьменьнікам..." Зноў жа, хіба мог я прадбачыць, што праз 12 месяцаў тое эсэ дапіша Васілёва смерць, што круг ягонага жыцця замкнецца менавіта 22 чэрвеня?..

У жалобныя чэрвеньскія дні 2003 году "Культура" перадрукавала тое маё эсэ з невялічкім дабаўленьнем ад аўтара, дзе было сказана, што 22-е чэрвеня не адно дзень сьмерці Васіля Быкава, але і новая дата ягонага нараджэньня — у Вечнасьці. Як набліжалася да яго вечнасьць, як падступала да яго сьмерць, мне выпала ўбачыць у сакавіку таго 2003 году ў Празе. Недзе 15-га ці 16 сакавіка мне патэлефанаваў з Прагі сын, сказаў, што Васіль Уладзіміравіч вельмі хворы (Васіль якраз у сакавіку пераехаў з Нямеччыны ў Прагу), што яму будуць рабіць аперацыю, якая прызначана на 27-е. "Ён хацеў бы з табою пабачыцца, — сказаў сын, — дык можа, прыедзеш, калі здароўе дазваляе". Вядома ж, я паехаў. Прыехаў 20-га, адразу патэлефанаваў Васілю. Дамовіўся, што 21-га я да яго прыеду, але, сказаў ён, дома ён мяне пачаставаць ня можа, не тая хата, каб прымаць гасьцей, і ён зводзіць мяне ў кітайскі рэстаран "адпомсьціць" за мой абед у мяне дома ў мінулым годзе. Сустрэліся, і я здзівіўся: ён не выглядаў сьмяртэльна хворым, быў такі ж бадзёры, як і тады ў Менску. У кітайскі рэстаран пайшлі ўтрох — з намі пайшла Ірына Міхайлаўна. Заказваў Васіль, хваліўся, што крыху ведае кітайскую кухню і яна яму падабаецца. Ірына Міхайлаўна, зірнуўшы на стравы, якія заказаў Васіль, сумна сказала: "Васілька, што ты робіш? Табе ж нельга гэта есьці". Васіль напоўніў кілішкі, усьміхнуўся: "Мне цяпер усё можна!.."

Бадзёрым ён здаваўся і праз колькі дзён, 25 сакавіка, — я быў разам з ім на ўрачыстасьцях з нагоды 85-х угодкаў БНР. У сваім выступленьні на тых урачыстасьцях сказаў амаль тое самае, што гаварыў пры нашай мінулагодняй сустрэчы. 27-га яму зрабілі аперацыю (запушчаны рак кішэчніка, з метастазамі), а 30-га я быў у яго ў шпіталі. Было дзіўна, што ў яго ёсьць сілы размаўляць, хоць і зусім слабым голасам. Праўда, размаўлялі мы мала, больш маўчалі, глядзелі адзін на аднаго. У нейкі момант ён стаміўся, закрыў вочы, але сказаў, каб я яшчэ пабыў з ім. І ўзяў мяне за руку, так і трымаў яе, як дзіця трымае бацькаву... А я маліўся і намагаўся ўсёй душою, каб мае сілы пераdaліся яму хоць крышку, усёй сваёй істотай намагаўся. Ён раптам адкрыў вочы, паглядзеў на мяне з усьмешкай, сказаў: "Не напружвайся так. Навошта? Усё будзе добра..."

Апошняя наша сустрэча адбылася ў Менску, 26 траўня, у яго дома, на Танкавай. У гэты дзень ён даў мне, надпісаўшы, сваю "Доўгую дарогу дадому", перакласьці якую на рускую мову папрасіў яшчэ ў Празе. Маім абавязкам і шчасьцем было зрабіць гэта для Васіля...

Калі стаяў каля ягонай труны ў Доме літаратараў, глядзеў на бясконцую чаргу людзей, якія прыйшлі з ім разьвітацца, згадаў, не мог не згадаць словы адной нашай вядомай пісьменьніцы, якая неяк сказала ў маёй размове з ёю пра Быкава, што Быкаў ў Эўропе ўжо выйшаў з моды і больш не каціруецца, як некалі. Я тады нават не абурыўся, проста здзівіўся, як гэта яна, разумны, таленавіты чалавек, можа ўжываць у дачыненьні да Васіля гэткія словы — "выйшаў з моды", "не каціруецца"! Ён ніколі ня быў *модны. Модныя* пісьменьнікі тое самае, што модныя цырульнікі ці краўцы!.. Відаць, у той "тусоўцы", дзе тая пісьменьніца пачула, што Быкаў больш ня модны, якраз "цырульнікі" і вызначаюць моду. А Быкаў не ў "тусоўцы" — ён у вялікай літаратуры. І падумалася: шкада, што яе, той пісьменьніцы, няма тут, на пахаваньні Васіля, — хай бы паглядзела на людское мора, на хвалях якога плыве Васілёва труна.

Некалі, у 1988-м, пасьля славутых "Дзядоў", калі камуна-патрыёты перайшлі на мову атрутнай "чаромхі", калі партыйныя газэты і газяцёнкі пачалі (у каторы ўжо раз!) бой з Быкавым, прысьвяціў я яму невялічкі верш:

"Дзяды" ахуталі зямлю
Бялюткай першаю парошай...
Ды зноў агонь па Васілю
Вядуць чэкісты, нібы бошы.
Глядзяць у снайперскі прыцэл,
Як Сталін, хціўымі вачыма.
А ў Васіля пяро ў руцэ
І толькі праўда за плячыма.
У снайпераў набояў шмат.
Ды ўцяміць снайперы не ў стане:
Страляй па зорцы хоць з гармат —
Яна свяціць не перастане.

Думаю, што яшчэ мільёны людзей Беларусі прыйдуць да гэтай зоркі, да яе пуцяводнага сьвятла. Пройдуць сваю дарогу да Васіля.

Мінск.

У майстэрні Георгія Паплаўскага.

Фота Яўгена КОКТЫША.

ШАШКІ

Дамка супраць простых

Завяршаем класіфікацыйны конкурс-12 эцюдам кандыдата ў майстры спорту Дзмітрыя Камчыцкага (Магілёў) на яго прызы, у якім паказваецца сістэма "Дамка супраць дзвюх простых":

Белыя: дамкі b8, e1, g3 (3).
Чорныя: дамка g1, простыя e5, e7, f4, h2 (5).

Выйгрыш (чатыры ачкі).

Тэрмін для адказаў — традыцыйныя два тыдні. Чакаем іх па адрасе: **220030, Мінск, вул.Энгельса, 34а, рэдакцыя газеты "Народная воля", "Шашкі".**

Супаставім рашэнні

Праверце, калі ласка, рашэнні пазіцый, змешчаных 22 красавіка.

"Завяршаем конкурс". Апошнія заданні класіфікацыйнага конкурсу-14: **№10** (Л.Вітошкін) — g1 (c1 A) a3 (g5) b6, h4x. A (a1) c3, h8 (g5 B) d4 (f4/h4) f2x. B (b6) d4 (a5) c3 (g5) d2 (h4) e1x — шашачныя "нагавіцы"!; **№11** (І.Наўроцкі) — hg7, f8, a7, b8, g3, f:d2:g5, a1x; **№12** (У.Сапяжынскі) — d4 (g1 A) c5, b4x. A (e5) a5 (f4). Эмбдэн, 1811 г. — указаў Л.Вітошкін: a5-b4! (g3 BC) c5 (h2) ab4x. B (e3) e1 (b6) ab4x. C (b6) e1 (c5) f2x.

"Чэмпіянаты, мемарыял, конкурс" (М.Салейка—Я.Кандрачэнка): 1.ef2 hg3! 2.f:h4 fg3 3.h:f2 hg7 4.h:f8 de5 5.f:b4 ed4 6.c:e5 a:d6x. Да перамогі вядзе і 1...hg7 2.h:f8 de5 3.f:b4 ed4 4.c:g3 a:e1 5.gh2 ed2x — прывялі А.Янчук, В.Астрынскі, Д.Камчыцкі і У.Таратушкін. У партыі ж было празаічна: 1.gh2 hg3x. Але чорныя маглі і тут бліснуць тактычным ударам: 1...hg7 2.h:f8 de5 3.f:b4 ed4 4.c:g3 h:f2! 5.e:g3 a:h4x — заўважыў В.Грабенка.

Рашылі: Л.Вітошкін, І.Наўроцкі, У.Сапяжынскі, Я.Кандрачэнка, Г.Цыкуноў, В.Ланец, М.Салейка, Ю.Сегень, В.Дзялендзік, М.Блізнец, В.Астрынскі, А.Пярхальскі, В.Краўчук, М.Буканаў, Ф.Хадачынскі, Аляксандра Камінская, Л.Жыхар, А.Чумакоў, Г.Логвінаў, І.Мацкевіч, А.Ліцьвінаў, П.Чэрнак, В.Касцян, М.Клезовіч, М.Падбярэзскі, В.Казарэвіч, Святлана Ламака, А.Белы, А.Ашыхмін, А.Кагоцька, М.Андрушчанкаў, Д.Камчыцкі, В.Грабенка, А.Ляхоўскі, П.Каролік, М.Гардзіеўскі, С.Супрунюк, А.Янчук, В.Масквіч, У.Таратушкін.

Вынікі конкурсу

У класіфікацыйным конкурсе-14 ажно 34 удзельнікі (!) рашылі ўсе заданні і набралі па 26 ачкоў, што сведчыць аб высокай шашачнай эрудыцыі нашых чытачоў: У.Сапяжынскі, В.Грабенка, А.Ашыхмін, А.Пярхальскі, А.Янчук, Л.Жыхар, Ю.Сегень, М.Гардзіеўскі, В.Касцян, Аляксандра Камінская, В.Астрынскі, Л.Вітошкін, А.Кагоцька, В.Масквіч, В.Казарэвіч, М.Буканаў, В.Дзялендзік, А.Чумакоў, Г.Логвінаў, Ф.Хадачынскі, М.Падбярэзскі, А.Белы, П.Каролік, П.Чэрнак, І.Мацкевіч, В.Краўчук, С.Супрунюк, М.Андрушчанкаў, М.Блізнец, А.Ляхоўскі, Д.Камчыцкі, А.Ліцьвінаў, М.Клезовіч, У.Таратушкін. Так іх расставіла жараб'ёўка. Першая пяцёрка прызёраў будзе адзначана рэдакцыяй газеты. Другая ж пяцёрка пераможцаў атрымае прызы шчырых сяброў "Народнай волі".

Я.Кандрачэнка і Святлана Ламака запісалі на свой рахунак па 20 ачкоў, У.Мазанік, А.Сняжкоў, В.Кардаш і І.Шчадко — па 16. У актыве астатніх 50 канкурсантаў менш ачкоў.

Норма другога разраду склала 26 ачкоў, трэцяга — 17,5 ачка. Даведкі аб разрадах высылаюцца толькі па заяўках тых, хто іх выканаў упершыню.

Удзячныя падпісчыкам за ўдзел у конкурсе, а І.Наўроцкаму, Л.Вітошкіну, В.Грабенку, У.Сапяжынскаму і В.Шульгу — за іх заданні і прызы!

Кампазітару — 40

Папулярнаму шашачнаму кампазітару, нашаму актыўнаму аўтару пінчуку Аляксандру Кагоцьку спаўнілася 40 год, з чым яго і віншуем! Яшчэ ў 1989 годзе пачалі друкавацца шашачныя творы Аляксандра ў газеце "Звязда" і іншых перыядычных выданнях. Зараз іх апублікавана амаль за 200.

А сёння начальнік участка сантэхнікі і вентыляцыі ААТ "Пінема" Аляксандр Іванавіч Кагоцька — чэмпіён краіны па шашачнай кампазіцыі ў жанры камбінацыйных мініяцюр-64 і па рашэнні шашачных пазіцый. Нядаўна ён выканаў норму для прысваення яму ганаровага звання нацыянальнага майстра спорту. Ужо сам вядзе рубрыку "Шашкі" ў газеце "Пінскі веснік" і "Варяг-ПРЕСС". Па яго ініцыятыве паспяхова праводзяцца міжнародныя конкурсы па складанні камбінацыйных праблем-64, сумесна з мясцовай федэрацыяй шашак арганізаваны першы адкрыты чэмпіянат горада па гэтых відах кампазіцыі, а таксама і ў раздзеле задач-64.

Пазнаёмцеся з некалькімі задумкамі Аляксандра Кагоцькі:

1.Белыя: a5, b6, e7, h4 (4).
Чорныя: c3, d8, e5, f6, g5 (5).

2.Белыя: a1, a5, b4, f2, f6, g7 (6).
Чорныя: c3, d2, d4, d6, h2, h4 (6).

3.Белыя: c1, d2, e5, f4, g3, h6 (6).
Чорныя: b4, c5, c7, e7, f8, h2 (6).

4.Белыя: c3, c7, d6, e5, g3 (5).
Чорныя: a3, a7, b8, e3, g5, g7 (6).

5.Белыя: a1, d4, f6, g7 (4).
Чорныя: b2, c3, d2, e5, f2 (5).

Ва ўсіх міні-праблемах белыя пачынаюць і перамагаюць. Адначасова яны з'яўляюцца заданнямі бліцконкурсу-33, і кожная ацэньваецца ў адно ачко. На іх рашэнне даецца 10 дзён. Пераможцу чакае прыз аўтара.

Мікалай ГРУШЭЎСКІ,
майстар спорту.

ШАХМАТЫ

Как победить?

А.Калинин

Белые: Kph5, Фf1, Kh6, п.g5 (4).
Черные: Kph8, Фe6, п.g7 (3).
Выигрыш.

На первый взгляд, выполнить задание не составляет труда. Ведь на доске у белых лишний конь, к тому же и очередь хода за ними. Но прикинем варианты. Если увести коня из-под боя, то после 1.Kf7+ Ф:f7+! 2.Ф:f7 g6+ 3.Kp любой ход — черный король запатован. На 1.Kg4 последует 1...Фf7+! 2.Ф:f7 g6+ с тем же результатом. Не приносит успеха и 1.Фf7? g6+ 2.Kph4 Фg4+ — пат, или 1.Фa1 Фh3+ 2.Kpg6 Фe6 с вечным шахом. Так в чем же разгадка этюда? Найти путь к победе мы предлагаем нашим читателям. Свои варианты присылайте по адресу: **220030, Минск, ул.Энгельса, 34а, редакция газеты "Народная воля", "Шахматы".**

Шахматная королева из Болгарии

В Элисте прошел чемпионат мира по шахматам среди женщин. Новой чемпионкой мира стала гроссмейстер из Болгарии Антуанетта Стефанова. Она стала десятой в истории обладательницей короны шахматной королевы. А впервые женщины разыграли титул чемпионки мира в далеком 1927 году. Тогда под эгидой ФИДЕ в Лондоне состоялся первый чемпионат мира, который закончился блистательной победой Веры Менчик, набравшей в 11 встречах 10,5 очка. До войны преимущество Веры Менчик над соперницами было подавляющим. Она выиграла семь чемпионатов мира, в некоторых набирала 100 процентов очков (!), а также два матча за титул чемпионки. Но в 1944 году В.Менчик трагически погибла во время бомбардировки Лондона фашистской авиацией. Следующей чемпионкой мира стала в 1950 году советская шахматистка Людмила Руденко, победившая в организованном ФИДЕ турнире. В дальнейшем чемпионками мира становились советские шахматистки Елизавета Быкова, Ольга Рубцова, Нонна Гаприндашвили, Майя Чибурданидзе, старшая из знаменитого трио сестер Полгар — Жужа (Венгрия), китаянки Се Цзюнь и Жу Чень.

Соревнования в Элисте проводились по так называемой нокаут-системе. Участницы проводили между собой матчи из двух партий с выбыванием проигравшей, в случае ничьей игрались дополнительные партии с укороченным контролем времени на обдумывание ходов. На пути к финалу Стефанова одержала победы над рядом сильнейших шахматисток, в том числе над экс-чемпионкой Европы Натальей Жуковой (Украина) и экс-чемпионкой мира Майей Чибурданидзе (Грузия). В решающем финальном поединке Стефановой противостояла российская шахматистка Екатерина Ковалевская. Матч игрался из 4-х партий, но Стефановой для победы хватило трех встреч, в которых она набрала необходимые 2,5 очка. Новой чемпионке мира 25 лет. Ее талант в шахматах проявился очень рано. Уже в возрасте 7 лет она выиграла первенство Софии среди девочек, а в 1989 году стала чемпионкой мира в своей возрастной группе. В 2002 году Антуанетта выиграла чемпионат Европы среди женщин. Признанием силы шахматистки стало ее включение в состав мужской сборной команды Болгарии, выступавшей на Всемирной шахматной Олимпиаде 2000 года. Чемпионка мира является международным гроссмейстером не только среди женщин, но также и среди мужчин.

Приводим одну из партий Антуанетты Стефановой, сыгранную на чемпионате Европы 2002 года.

А.Стефанова—Л.Мкртычан

Каталонское начало

1.Kf3 d5 2.g3 e6 3.Cg2 c5 4.d4 cd 5.o-o Kc6 6.K:d4 Cc5 7.K:c6 bc 8.c4 Ke7 9.Фc2 Cd6 10.Лd1 o-o 11.e4 Cb7 12.Kc3 Фc7 13.Ce3 f5 14.ed f4? 15.c5! ef. Вынужденно. 16.cd ef+ 17.Ф:f2 Фc8 18.Фe2 K:d5 19.Ke4 Ca6 20.Фe1 Лd8 21.Ch3 Лb8 22.K:c5 Л:d6 23.Фe5 Фd8 24.K:a6 Фb6+ 25.Kph1 Лbd8 26.Cf1. **Черные сдались.**

Победа В.Иванчука

74 спортсмена оспаривали титул чемпиона Европы на соревнованиях, проходивших в турецком городе Антилья. Соревнования проводились по швейцарской системе в 13 туров. Кроме титула чемпиона континента и призов (1-й приз — 6000 евро, 2-й — 5000 евро и т.д.) участники боролись за 12 путевок на чемпионат мира 2005—2006 годов. В турнире выступали многие известные гроссмейстеры: В.Иванчук, Е.Мирошниченко (Украина), Т.Раджабов, Ш.Мамедьяров (Азербайджан), Е.Агрест, У.Андерссон (Швеция), М.Гуревич (Бельгия), В.Милов (Швейцария) и другие.

Турнир проходил в острейшей борьбе. К финишу с одинаковым результатом — по 9 очков из 13 возможных — первыми пришли рейтинг-фаворит турнира Василий Иванчук и босниец Предраг Николич. На тай-брейке сильнейшим был украинский гроссмейстер, победивший со счетом 2:0. По 8,5 очка набрали Давид Навара (Чехия), Лявон Аронян (Германия), Андрей Истратеску (Румыния), Михаил Гуревич (Бельгия) и Евгений Мирошниченко (Украина), разделившие 3—7-е места. Путевки на чемпионат мира завоевали также Аркадий Найдич (Германия), Евгений Агрест (бывший витеблянин, ныне представляющий Швецию), Вадим Милов (Швейцария) и Карен Асриян (Армения). У всех по 8 очков.

Приводим партию нового чемпиона континента, сыгранную на этом турнире.

В.Иванчук—Р.Акессон (Швеция)

Защита Грюнфельда

1.d4 Kf6 2.c4 g6 3.f3 d5 4.cd K:d5 5.e4 Kb6 6.Kc3 Cg7 7.Ce3 o-o 8.Фd2 e5 9.d5 c6 10.h4 h5 11.g4 cd 12.ed K8d7 13.gh Kf6 14.hg fg 15.Kh3 Kfd5 16.K:d5 Ф:d5 17.Ф:d5+ K:d5 18.Cc4 Ce6 19.Kg5 K:e3 20.C:e6+ Kph8 21.Kpf2 Kf5 22.h5 Ch6 23.hg Kpg7 24.Kf7 Ce3+ 25.Kpe2 Kg3+ 26.Kp:e3 K:h1 27.Л:h1 Kp:g6 28.Kd6 Лf6 29.Лg1+ Kph7 30.Ke4 Лh6 31.Лg4 Лh2 32.b4 Лf8 33.Cb3 Kph6 34.Kd6 Kph5 35.Лe4 b6 36.Л:e5+ Kph4 37.Лe7. **Черные сдались.**

Четверг, 17 июня

БТ

07.00, 08.00, 09.00, 10.00, 11.00, 12,00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 23.00 Новости.
07.05, 07.35, 08.10, 08.35 "Доброе утро, Беларусь!".
07.30, 08.30 "Деловая жизнь".
09.05 Футбол. Чемпионат Европы. Россия—Португалия.
11.05, 17.15 "Богатые и знаменитые". Сериал.
12.15 "Новая коллекция" Олега Лукашевича.
12.45, 22.10 "Государственная граница". "Мирное лето 21-го года". Сериал.
14.05 "Полвека Беларуси в ЮНЕСКО". Видеофильм АТН.
14.15 "Точка".
15.10 "Великий Мерлин". Худ.фильм.
16.05 "5х5".
17.05 "Специальный репортаж".
18.20 Футбол. Дневник чемпионата Европы.
18.55 Футбол. Чемпионат Европы. Англия—Швейцария. Прямая трансляция. (В перерыве **(19.45)** — "Деловая жизнь". Экономическая передача.)
20.55 "100 шагов к Олимпу".
21.00 "Панорама".
21.50 "Права человека. Взгляд в мир".
22.00 "Работа пуще неволи". Видеофильм АТН.
23.30 Футбол. Чемпионат Европы. Хорватия—Франция.

ОНТ

Внимание! 09.05—15.50 — по Минску и Минской области проводится техническая профилактика.
07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 18.00, 20.30, 23.15 "Наши новости".
07.05 "Наше утро".
09.05, 19.05 "Клон". Сериал.
09.55, 18.10 "Дом". Реалити-шоу.
10.40 "Дисней-клуб".
15.50 "Женщины в любви". Сериал.
16.50 "Большая стирка".
20.00 "Время".
21.05 "Раскаленная суббота". Худ.фильм.
22.10 "Улицы разбитых фонарей". Сериал.
23.30 "Тайны века".

РОССИЯ

07.45 "Гонки по вертикали". Худ.фильм.
08.55 "Что хочет женщина". Ток-шоу.
09.50, 21.00 "Вести. Дежурная часть".
10.00, 16.00, 18.00 "Вести".
10.30, 18.30 "Местное время. Вести — Москва".
10.50, 16.10 "Команда". Сериал.
11.50 "Ундина". Сериал.
17.05 "Комиссар Рекс". Сериал.
18.50 "Шугар Хилл". Драма.
21.15 "Вести +".
21.35 "Есть о чем поговорить". Мелодрама.
23.40 "Октябрьское небо". Биографический фильм.

ЛАД

06.30 EURONEWS.
08.00, 14.00, 20.00 Новости.
08.10 "Площадь искусств".
08.35, 22.05 "Рафферти". Сериал.
09.35 "Здоровье".
10.05, 18.30 "Между нами, женщинами". Тележурнал.
10.30, 21.15 "Грешная Анхелика". Сериал.
11.15, 12.55 "Обычный необычный день".
11.50, 18.55 "Руины стреляют". Худ.фильм.
13.20 "Белая цапля", "Фока — на все руки дока". Мультфильмы.
14.10 "Мультиклуб".
15.05 "Киту-домовой", "Моя дорогая маленькая планета". Мультфильмы.
15.20 "Не зевай!".
15.35 "Бум".
16.00 "Скорая помощь в природе". Док.фильм.
16.45 "Из архивов БТ".
17.10 "Война и мир". "1812 год". Худ.фильм.
20.15 "Колыбельная".
20.30 "Дела семейные".

НТВ

09.00, 11.00, 16.00, 18.00 "Сегодня".
09.25 "Квартирный вопрос".
10.20 "Страна советов".
14.35 "Принцип домино".
16.30 "Дикий мир: борьба за выживание".
17.35 "Протокол".
18.40, 23.20 "Сыщики-3". Сериал.
19.45 "Желанная". Сериал.
21.00 "Страна и мир".
21.35 "К барьеру!" Ток-шоу.
22.45 "Тайны разведки".

СТВ+RenTV

06.25, 18.00 "Минщина. Люди, события, факты".
06.40 "Утро столицы".
07.30, 16.30, 19.30, 22.45 "24 часа".
07.50, 20.00 "СТВ-спорт".
С 08.00 до 16.00 — техническая профилактика.
16.05, 23.10 "Технология".
16.15 "Добро пожаловаться..."
17.00 "Крутой Уокер". Сериал.
18.15 "Театральные истории".
18.30 "Ангел на дорогах". Сериал.
20.10 "Тема дня".
20.20 "Добрый вечер, малыш...".
20.35 "Фильм, фильм, фильм".
20.55 "Посланец ада". Боевик.
23.20 "Турпоход".
23.30 "Душой исполненный полет". Балет **"Жар-птица"**.
00.00 "Секретные материалы". Сериал.
00.45 "Новости СНГ".

8-Й КАНАЛ

07.00, 17.00 "Моссад". Сериал.
07.50, 17.50 "Телемагазин".
08.00 "Незнайка на Луне". Мультфильм.
09.25, 19.30 "Атомик Филмз" и "К-видео" представляют...
09.30, 21.00 "Региональный репортаж".
09.45, 19.50 "Полиция Гамбурга". Сериал.
10.30, 21.15 "Плачущий убийца". Триллер.
16.30 "Мультпарад" от "Бюргера".
18.00 "Попрыгунья". Драма.
19.40 "Доброе слово Василия Киселева".
20.45 "Вечарніца".

ТВ ЦЕНТР

04.45, 06.30 "Настроение".
07.35 Газетный дождь.
07.45 "Вербовщик". Детектив.
09.25 "Советский Тильзит". Спецрепортаж.
09.40 "Войди в свой дом".
09.45 Телемагазин.
10.00, 13.00, 17.00, 21.00 "События. Время московское".
10.15 "Дата".
11.10 "Доходное место".
11.20 "Твой континент".
12.05, 23.00 "Петровка, 38".
12.25 "Деловая Москва".
13.15 "Инспектор Кресс". Сериал.
14.30 "21-й кабинет" с Виктором Белицким".
15.00 "Регионы: прямая речь".
15.30 "Песенка года".
16.00 "Расследование Элоизы Ром". Сериал.
17.15 "Московские перекрестки" с Олегом Табаковым".
18.00 "Страсти по Саломее". Сериал.
18.50 "Пять минут деловой Москвы".
18.55 "Холодный пот". Триллер.
21.40 "Наша версия". "Под грифом "Секретно".
22.30 "Времечко".
23.20 "25-й час. События. Время московское".
23.45 "Супердиск".
00.00 "По закону". Сериал.
01.00 "Синий троллейбус".

EUROSPORT

08.00, 09.30, 13.30, 17.00 Футбол. Команды ЕВРО-2004.
08.30, 10.00, 00.15, 01.30 Футбол. ЕВРО-2004. Чемпионат Европы в Португалии.
10.30 Конный спорт. Кубок Наций.
11.30, 17.30 Велоспорт. Тур Каталонии.
12.15 Олимпийские игры. Эстафета олимпийского огня.
12.30 Футбол. Легенды чемпионатов Европы.
14.00 Теннис. Турнир ATP в Голландии.
15.30 Теннис. Турнир WTA в Великобритании.
18.30 Снукер. Чемпионат Англии.
21.00 Новости футбола.
21.15 Сумо. Гранд-турнир (Башо).
22.15 Бокс.
01.15 Новости "Евроспорта".

Адрас рэдакцыі:
220030, Мінск, вул.Энгельса, 34а.
Прыёмная: тэл./факс(017) 206-68-71.
Тэл./факс рэкламнага аддзела: 206-69-04, 206-69-06.
E-mail : nv@promedia.by
http://nv.promedia.by

Індэкс 63222.

Заснавальнік і галоўны рэдактар Іосіф СЯРЭДЗІЧ

Пасведчанне аб рэгістрацыі перыядычнага выдання №246 ад 10 кастрычніка 1996 г. (пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі №224 ад 6 сакавіка 2000 г.). Нумар газеты аддрукаваны з дыяпазітываў заказчыка на ААТ «Красная звезда», 220073, г.Мінск, 1-ы Загарадны завулак, 3. Падпісаны ў друк у 15.00. Аб'ём 2 друк. аркушы. Тыраж: 27 530 экз. Заказ № 670.